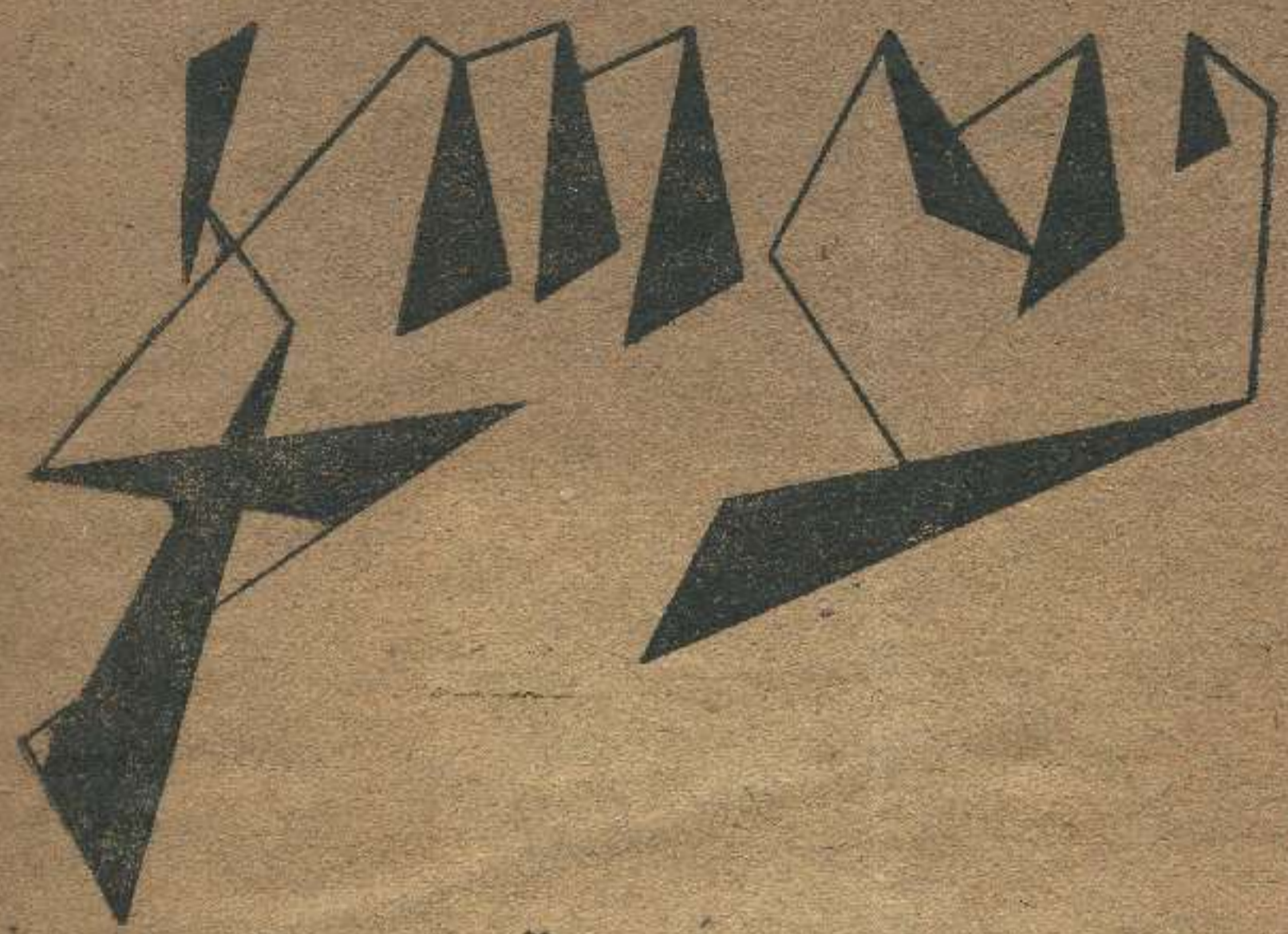

60
1912/4

ყოველ-კვირეული გაზეთი

№ 1

ფასი 10 კპ.

No 1

16 ენკეისტევე 1912 წ.
ბიზუიქიქა
მიიღება ხელის მოწერა. ფასი
1 წლ.—5 მან. ამა 1912 წლ.
დამლევამდე—1 მან, 50 კაპ.
სოფლის მასწავლებელთ, სამ-
კითხველოებს და უმაღლეს სას-
წავლებლებში მოსწავლეთ ღაე-
თმობათ 4 მან.

66
1912/4

სოციალკომუნისტური საზოგადო-ეკონომ

მიზანი და სალიტერატურო ჟურნალი

რედაქცია ღიაა ყოველ დღე 11—1 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габაевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. ღებუქისა: თბილისი კლდე.

წინასიტყვაობის მაგიერ.

„გააჩაღეთ ეკონომიური მუშაობა, მოაწყეთ სახალხო ეკონომიური ორგანიზაციები, ჩაუყარეთ ამ შენობას მკვიდრი საფუძველი; მასთან ერთად ეცადეთ, რომ ეს მუშაობა უსათუოდ ნაციონალურ ფარგლებში ისახებოდეს. შემდეგში თვითონ გაძლიერებული ხალხი მოიპოვებს დროს და საშუალებას, გამოიჩინოს თავისი თავი“...

აი, მოკლედ, მძლავრი შინაარსი პოლონეთის ხალხის მოძრაობისა მე-XIX საუკუნის დამლევს.

ყოველ მაშინდელ განათლებულ პოლონელის სულის კვეთება და მისწრაფება იყო: მოაწყოს ხალხის ფართო მასსაში საკუთარი ეკონომიური ორგანიზაციები (ბანკები, საკოოპერაციო დაწესებულებანი, სამეურნეო, მეღიორატრიული და სხვა საზოგადოებანი), გამოიყვანოს საეკონომიო ბრძოლის ველზედ საშუალო წოდება თავის ვაჭრობამრეწველობით, რომელიც მაშინ ებრაელების და გერმანელების ხელში იყო, და ამით მოუპოვოს სამშობლოს ის ნამდვილი ძალა, რომლითაც პოლონეთს შესძლებოდა ახლად ამოეყო თავი საკაცობრიო ცხოვრების სარბიელზედ.

მართლაც, უნაყოფოდ არ ჩაუარა პო-

ლონეთს ამ მუშაობამ. ქვეყანა გაივსო სიმდიდრით, ხალხი გასწორდა წელში და ეხლადიდი იმედით შეჰყურებს მომავალს.

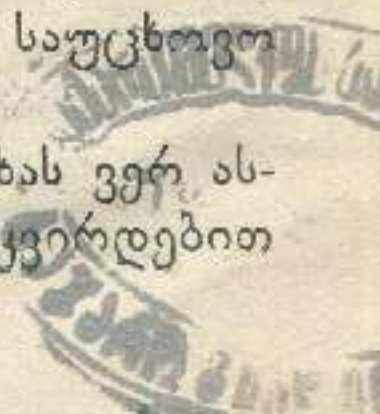
ამ გვარივე მოტივებით იყო გამსჭვალული მოწინავე ინტელიგენცია პატარა ფინლანდიისა თავის ნაციონალურ საქმის მოწყობაში, და შედეგათ მოჰყვა ის, რომ პაწია ქვეყანა, ცნობილი მარტო ღარიბი ბუნებით, ხალხით, ისტორიული წარსულით—ისე გამდიდრდა ქონებრივად და კულტურულ ცხოვრებით, რომ თანამედროვე განათლებული ევროპა იძულებული გახდა ჩაეწერა იგი მოწინავე ერების სიაში.

ასეთი გზა აირჩია ლატვიშთა ქვეყანამ, ასეთს გზაზედ მიაქანებს ეხლანდელ თავის ცხოვრებას უკრაინის ხალხი.

მაგრამ ამ მძლავრ ეკონომიურ მოძრაობას პატარა ერებისას სუყველოგან და ყოველთვის წინ უძღოდა გაშლილი დროშა ზედ წარწერილი ლოზუნგით: დაიცვეთ თქვენი დედა ენა, მაგრად მოჰკიდეთ ხელი სამშობლო მიწა წყალს!

სიტყვით და დაუყოვნებლივ ზედ მიუღლი მედგარი და თავ განწირული მუშაობით, საზოგადოთ, ხასიათდება მათი საუცხოო მოძრაობა.

პატარა საქართველოც ამ გზას ვერ ასცდება და თუ ყურადღებით დააკვირდებით

ქართულ ცხოვრებას, მან კიდევ გადადგა პირველი ნაბიჯი ამ გზაზედ... მაგრამ საუბედუროდ ეს ნაბიჯი კუს ნაბიჯს მოგვაგონებს:

„რამდენი სახალხო ორგანიზაციაა მოწყობილი თქვენში, — უკითხნია ქართველისათვის ერთს ცნობილ ფინლანდიელ მოღვაწეს, დაინტერესებულს ქართული ყოფა-ცხოვრებით. — რამდენი ჟურნალ-გაზეთი გამოდის საქართველოში და რამდენი მკითხველი ჰყავს?“ და როცა შეიტყო სუსტი რიცხვი ყველა ამათი, მოკლედ მოუჭრია: — ძალიან ჰკოჭლობთ, ძალიან. დაეჩქარეთ ეროვნულ საქმის მოწყობას და განვითარებას.. ცხოვრება არ იცდის... უმთავრესი ყურადღება მიაქციეთ სახალხო ეკონომიურ ორგანიზაციების მოწყობას, თორემ გაითქვიფებით“... სწორედ მოახსენოდ საქართველოსთვის ამისთანა წინასწარმეტყველება ვერაფერი სახარბიელოა.

მაგრამ სინამდვილეს ვერ გავგეჟცევით. სინამდვილე კი კარზედ გადაგია და დაჟინებით გვეუბნება: თუ არ გინდათ უცხო კაპიტალის, ცოდნის, ინიციატივის მონები გახდეთ, ფეხზედ დადგით და ენერგიულად შეუდგით იმ საფუძვლის ჩაყრა გამაგრებას, რომელზედაც მომავალში აღორძინდება მძლავრი და ჯანმრთელი ქართველი ერი.

ეს საფუძველი კი არის: ფართო განათლება და ეკონომიური ძალა ხალხისა შედუღებული ერთად ნაციონალურ ცხოვრების პირობებით და გრძნობებით. მიჯანა ერთ ქვისა და გამაგრება ამ საფუძველზედ შეადგენს უმთავრეს მიზანს ჟურნალ „კლდისას“ და ამიტომ ჩვენი ჟურნალი ეცდება გაუზიაროს მკითხველებს ყოველნაირი მასალა ფართე ქართულ საზოგადოებრივ-ეკონომიური ცხოვრებიდან და შეაკავშიროს თანამოაზრენი და ერთგულნი მიმდინარე დიდ ეროვნულ მუშაობისათვის.

ჩვენი საქმეები

წერილი I.

დღევანდელი ქართველი საზოგადო მოღვაწე.

ვისაც თვალი გადაუვლია წარსული ჩვენი საზოგადო ცხოვრებისთვის და მის ავსა და კარგს

ღრმად ჩაჰფიქრებია, დაგვეთანხმება, რომ არასდროს არ ყოფილა ჩვენი ცხოვრება ისე დაცემული და დაქვეითებული, როგორც მიმდინარე ხ ნაში.

ერთი შეხედვით დღეს თითქოს საზოგადოება გამოფხიზლდა, მეტი შემეცნება შევიდა და ამოდრავდა იგი, ძალები თითქოს მეტი შეგვეძინა, ცხოვრება ჩვენი გართულდა, მრავალგვარი მწვავე საკითხი დაგვიდგა წინ, ავი ძალები სხვა და სხვა კუთხიდან მოგვადგა და მარჯვნივ და მარცხნივ გვიხდება დღეს ბრძოლა და მუშაობა, თითქოს ვიბრძვით კიდევ, თითქოს ვმუშაობთ, მაგრამ ბრძოლა ჩვენი დონკიხოტის ბრძოლასა ჰგავს, მუშაობა ჩვენი უნაყოფოა ჩვენთვის.

მხედველობაში თუ არ მივიღებთ პოლიტიკურ პარტიებს, რომელთა რიცხვი ჩვენში მრავალია და მრავალფეროვანი და რომელთა წევრნი ემსახურებიან თავიანთ გეგმებს, რაც ხშირად ჩვენთვის, ქართველებსათვის, მანე და საზარალოა, სხვა არა კეთდება რა ჩვენში და არც არავინ ჰფიქრობს გაკეთებაზე. სოციალიზმი და ინტერნაციონალიზმი! სხვა მიმართულებას ჩვენში აღვიღო არა აქვს, თითქოს ყველაზე უძლიერესი, ყველაზე მეტად კულტურულად განათლებული ერი ვიყოთ, რომელსაც შინ აღარავითარი საქმე არა ჰქონდეს გასაკეთებელი, ყველაფერი მოწყობილი ჰქონდეს და ახლა თავის მოქმედებას აფართოვებს, სხვა ერებსაც უწვდის ხელსა, რომ გვერდში ამოიყენოს.

ჩვენ მზინაურ საქმეებზე არავინ ჰფიქრობს, არავის არ სცალიან მისთვის, თითქოს არ ჰკადრულობენო, ეთაკილებათ ამ გვარ „წვრილმანებზედ“ ფიქრი და ზრუნვა.

ერთ-ორ ინტელიგენტს მოუკალათებია ჩვენს რამოდენიმე კულტურულ დაწესებულებაში, მაგრამ აქ მათი მოქმედება გამოიხატება მორიგ კრებებზე სიარულში, რომლებზედაც ზანტი კაცის კილოთი ილაპარაკებენ, წინადადებათ ოქმში ჩასწერენ, ზედ ხელს მოაწერენ და ენუქას ანდერძავით გადასცემენ შთამომავლობას.

ამ დარგში მომუშავე ინტელიგენტს სახეზე აბატია აწერია, არა სჯერა რა იმ საქმისა, რომელსაც ემსახურება. მოქმედება მისი მისთვის ტანჯვაა, რადგან ჰგრძნობს თავის უღონობას და თავი ვერ დაუნებებია, რადგან ანარცხვენთან, ან და არ უნდა საზოგადო მოღვაწის სახელი დაჰკარგოს ხალხში.

არის კიდევ ჩვენში კალმით მომუშავე ინტელიგენტი. ამათი რიცხვი ჩვენში თანდათან იზრდება,

მათთან იზრდებიან პერიოდული გამოცემანი, როგორც რუსული, ისე ქართული. რომ მკაცრად არ მოვექცეთ მათ მოქმედებას და მათი გახსენებით გამოწვეული ბოღმა გულშივე დავატრიალოთ, ვიტყვი მხოლოდ, რომ არც ერთი მათგანი არ არის გამომხატველი ჩვენი საზოგადო აზრისა, არ მოგვლინებია ისეთი პუბლიცისტი, რომლის სიტყვას ცოტა მაინც ჰქონდეს გავლენა მკითხველ საზოგადოებაზედ, რომლის აზრი შეეთანახებოდეს უმრავლესობის აზრს და აკავშირებდეს და ამოქმედებდეს ამ უმრავლესობას.

დღევანდელი ჩვენი პუბლიცისტი განცალკევებითა სდგას და გამღერის, მარტოკაა ის, მსმენელი არა ჰყავს, მწერალიც ის არის, მკითხველიც, განმანათლებელიც და გასანათლებელიც, დამრიგებელიც და დასარიგებელიც.

მკითხველის ყურადღებას მხოლოდ მაშინ მიიქცევენ, როდესაც, რომელიმე პიროვნებას გაპლანძლავენ, ლათში ამოსვრიან და მიწასთან გაასწორებენ, დანარჩენ შემთხვევებში ჰბაძავენ რუსულ გაზეთებს და აწვდიან მკითხველებს ისეთ მასალას, რომელიც ათასნაირად დაუღეჭია და გადაუღეჭია რუსს პუბლიცისტს.

წარსულს ჩვენს ცხოვრებაში ორიოდ საკითხი იყო წამოყენებული. საკითხები იყო უბრალო და მარტივი. უმთავრესი მათში—ეროვნული შექცენების გამოღვიძება მასსაში, ერთის მხრით, და ტერრიტორიისა და ენის დასაცავად ბრძოლა მეორე მხრივ. მებრძოლი ძალებიც მაშინ ცოტა გვყავდა. ბრძოლის დროში ეჭირა იმ დროს თავად-აზნაურულ ინტელიგენციას, რომლის წევრთ თითებზე ჩამოსთვლიდით, მაგრამ იმ დროინდელ ინტელიგენტს ნათლად ჰქონდა გათვალისწინებული გეგმა თავისი მოქმედებისა, მტკიცედ ადგა თავის აზრსა და მიმართულებას, გულწრფელი სიყვარულით ბრწყინავდა მისი გული და თავის მიზანს ემსახურებოდა ფანატიკოსის ჯიუტობით.

რწმენის რყევა, აზრების დაფანტულობა, ღობე-ყორეს მიღებ-მოღება, სულით დაცემა, სიზარმაცე არ იცოდა უწინდელმა ჩვენმა საზოგადო მოღვაწემ.

ის იყო უანგარო, გულწრფელი მუშაკი ცხოვრებისა, მედგარი მებრძოლი მტერსა და დუშმანთან და მოყვარული, არა მოშურნე, თავის მოძმისა, რომელიც მას მხარში უდგა და მასთან ერთად ერთი გზით ვლიდა.

ასეთ მუშაობას ყოველთვის კარგი შედეგი

მოაქვს. ამ გვარი მუშაკის ყოველი ნაბიჯი შესამჩნევ კვალსა სტოვებს განვლილ გზაზე და ამ გარემოებით თუ აიხსნება ის ფაქტი, რომ მუშაკნი წინად ნაკლებად გვყავდა, მაგრამ უფრო მეტი საქმე კეთდებოდა ჩვენში, ვიდრე დღეს კეთდება.

ციხის დარაჯნი წინად ცოტანი გვყავნდა-მაგრამ ციხე მაგრად იდგა და არცშიგნიდან ტყდებოდა იგი, არც გარედან.

ერთი მაშინდელი დარაჯი დღევანდელ ას დარაჯადა ჰღირდა; სწავლა-განათლების გზაზე მომუშავე ერთი პედაგოგი დღევანდელ ორას პედაგოგად და ხალხის კეთილდღეობის მოქირანახულე დღევანდელ სამას მოღვაწედ.

გადაავლეთ თვალი ჩვენს საქმეებს, რაც კი რამ გვაქვს კულტურული და განმანათლებელი დაწესებულება, უმცირესი გამონაკლისით ჩვენს მემკვიდრეობას შეადგენს.

გადმონაცემნი არიან, ჩვენი მამაბაბის დაარსებული და მოწყობილნი.

დღეს არამც თუ არაფერს არ ვაარსებთ და არ ვაწყობთ, ვერ მოგვივლია იმისთვისაც კი, რაც შეუქმნია დიდის ცდითა და გაჭირვებით უწინდელს ჩვენს საზოგადო მოღვაწეს.

ჩვენ დღეს ვემგზავსებით იმ უბადრუკს შვილს, რომელსაც მამამ დაუტოვა დიდის წრომითა და ენერჯით შეძენილი ქონება და რომელმაც იმის მაგივრად, რომ ეს ქონება გაედიდებინა, უკანასკნელ შემთხვევაში მხოლოდ შეენარჩუნებინა, ხელი მიჰყო მის გაფანტვას.

ადვილი საქმეა დაქცივა, გატეხა დახევა, გაფანტვა, გაფლანგვა და ჩვენც იმას ჩავდივართ, რაც გვეადვილება, ამაში ჩვენ ტოლი არა გვყავს.

ერთი კალმის მოსმით ვსპობთ ჩვენს მრავალტანჯულს ისტორიას; ერთის წამოყვირებით და ერთი წიხლით ვანგრევთ საუკუნოებით აშენებულსა და მოწყობილს შენობას.

ბევრნიცა ვართ ამ გვარი „საზოგადო მოღვაწენი“. თუ აიღებთ მთელ ქვეყანაზე გაფანტულ პატარა პატარა ერებს, როგორიც ჩვენა ვართ, არა მგონია, რომ რომელიმე ერს ჰყავდეს ამდენი „საზოგადო მოღვაწე“.

კაცს ვერ ნახავთ ჩვენში, რომ საზოგადო ასპარეზზე არ გამოსულიყვეს სხვა და სხვა ამართული დროშით. ის ან პოლიტიკური მებრძოლია, რომლის იდეალი შეიქნა ამ ბოლოს დროს სახელმწიფო სათათბიროს წევრად ყოფნა, ან პუბლიცისტია, საშიშარი, მეტისმეტად გაბედული პუბლიცისტი,

ან პოეტია, მაგრამ პოეტი უბრალო კი არა, რომელიც მხოლოდ თავის ერის დიდებას შეადგენს, არამედ პოეტი რომელიც მსოფლიოს ეკუთვნის და მისგან მოელის დაფნის გვირგვინს.

პირველი სისხლსა ჰღვრის, ეწამება, რომ სპარსეთში როგორმე კონსტიტუცია გაამაგროს, მეორე სკდილობს სიტყვითა და წერით სანდვიჩევის კუნძულის მცხოვრებთა და ქართველთა შორის სოლიდარობა ჩამოაგდოს, ხოლო მესამეს თავში უტაცნია ხელები და ქკუას ძალას ატანს შექქმნას იმისთანა პოეტური ნაწარმოები, რომელიც გამოყვანს მისს ერს იმ ვიწრო აზრებიდან, რომელიც სჩვევია ქართველს, როგორც მაგალითად მამულის სიყვარულია და სიცოცხლის სურვილი.

ღიან, ერთის შეხედვით, დღეს საზოგადოება გამოფხიზლდა, მასსა შეინძრა, მეტი შემეცნება შევიდა ხალხში და ჩვენი ძალებიც გამრავლდა.

მაგრამ შემეცნებაა ეს, გამოფხიზლება, თუ ჯერ კიდევ ბურანში ვართ და ვერ გაგვირჩევია, სადა ვართ და გარს რა საგნები გვახვევია?

მაგრამ ამ საგნის გამოკვლევა ჩემი წერილის მიზანს არ შეადგენს: ჩვენ გვნდა დავახსოვოთ ერთგვარი *იბი ქართველი ინტელიგენტისა, რომელიც შემუშავდა ჩვენში ამ ბოლო ხანაში და რომელიც განიჩნევა ზემოდ მოყვანილ სამიტებისაგან. ამაზე შემდეგ.

მეგობარი.

იყო და არა იყორა!..

შვიდი წელიწადია რაც რუსეთში პარლამენტი არსებობს.

შვიდი წელიწადია ლაპარაკობენ, ჰყვირიან, ილანძღეიან:

„ხალხის სახელით“.

ახალ კანონებს სწერენ:

„ხალხის საკეთილდღეოთ“.

გაძვალ-ტყავებული ხალხი კვნესით და ტანჯვით ელოდებოდა მათ სარგებლიან შედეგს.

მართლაც დიდებული შედეგი მოჰყვა პარლამენტის შვიდი წლის მუშაობას:

იყო და არა იყორა!..

შვიდი წელიწადია პატარა საქართველო უგზავნის ამ პარლამენტს სოციალისტებს.

„რა განათლებული, რა მდიდარია ეს პატარა ქვეყანა!“ ამბობდა გაკვირებული ევროპა.

კაპიტალი...

ბურჟუაზია...

პროლეტარიატი...

სოციალდემოკრატია...

ეს ხომ უტყუარი ნიშანია ქვეყნის სიმდიდრისა.

აი გადახედეთ საქარ და :

მე-XX საუკუნეში ბატონ-ყმობაში ჩამული გლეხობა, ხელიდგან წასული სამშობლო მიწა-წყალი, 100 კაცზედ მარტო ხუთი წერა კითხვის მცოდნე, ლატაკი, წელ-მოწყვეტილი, ხელ-ფეხ შეკრული ქართველი ერი.

მართალიც იყვნენ კარლო ჩხეიძე და მისი ამხაგები, რომელნიც შვიდი წელიწადია პარლამენტში უმტკიცებენ მთელ ქვეყანასა, რომ საქართველოს მარტო ერთი რამ აკლია — ყოველ ოჯახში მშვენიერ ყდიანი თხზულება კარლო მარქსისა; (ჰენრიხ IV-ის ქათმის მაგიერ).

მოტყუებული ევროპა, მოტყუებული მარქსი! მოტყუებული ქართველი მუშა, გლეხი, საწყალი ქართველი ერი!

იყო და არა იყო რა.

—:—

მაგრამ არხეინად ბრძანდებოდეთ! შეუდექით ახალს არჩევნებს, გაუგზავნეთ პარლამენტს საქართველოს ინტერესების დამცველი წარმომადგენლები... მომზადებისთვის დრო ბევრი გაქვთ...

ამბობდა ქართული პრესსა.

და მართლაც:

9 ენკენისთვის დაითხოვეს მესამე პარლამენტი, 10 ენკენისთვის დანიშნეს არჩევნები ახალ პარლამენტში!!

მოემზადეთ!

ასე და ამ რიგად

იყო და არა იყო რა.

ეკალი.

ფინანსი „ჩიტი ბოლო“

აუფ და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი „ა იქნებოდა, მაგრამ მაინც კარგი კაცი იყო სწავლი „ჩიტი ბოლო“. ხელბით ფინანსი:

სოფელ-სოფელ დადიოდა და ჩუსტებს აკრებდა. ახა ძველი ჩუსტი რა არი, ახ იმის დაკრება, რა შემოსავალი უნდა ჰქონოდა ჩიტი ბოლოს! სავალალო იყო და სავალალო სავალალო გაძენს უბედური. არადრის სმინასაც კი არა უდუღობდა და თუ როდისმე ჩაუყარდებოდა ხელში ან მოხარებით, ან ჩუქებით, ან ხელბით — უკუვუღაღ შეა-შეა დასტრიადა სიკრძეზე, რომ ერთისაგან ორი გამოეყვანა და ორჯელ გაეკრა. ეს ძველად ხერხდებოდა, ზოგი სულაც ემტვრეოდა, ზოგი გაიკვრებოდა, მაგრამ ადრე არ გამოიდებოდა, ზოგს თავი ეფშვებოდა, მაგრამ ჩიტი ბოლო გულს არ იტყუებდა და ორხელს ჩემზედ უჩუმესა დარი ფოთილიყო, ისეთ უუდროში მიჰდებოდა, ისე წაუფარებოდა, რომ არა სდრებოდა კიდევ სმინას, — უნდა ახთებულყოფ.

როცა შინადას მიდიოდა, უოველთაგან ბურკებს გადასინჯავდა, თითო-თითოდ ხელში ასწინადა (თუ რამდენიმე ჰქონდა — იშვიათად), რომ ცოცხალს უამისოდ არ შეეჭამა; თუმცა მთელ ბურს რომ რამე მოჰკლებოდა უწინადაც შეეჭამებოდა, მაგრამ ამას „ფასონის“ გულსათვის აკეთებდა, რომ ეჩვენებინა ოჯახისათვის თავისი წადილი.

ფინანსის მეტი ღაზარაკი არ უყვარდა და როცა ბაზარში წავიდოდა, ბევრჯელ საათობით გაჩუმებული იდგა დუქნის წინ, ან შიგან, და უურს უგლეჯდა ვინ რას და რა ფასად უდუღობდა, რომ ვაჭრებს არ მოეჭრებინათ, ვინცინობა თითქმის დასტრიალებოდა რისამე უდგა. თუ იუიდა როდისმე ხარცის — მარტო ჯიგარს, — „აფსა და მძღარსა“. აკერ გაიგო ერთ ფასობას რომ მიშინადას ძაღლებსათვის უნდა ჯიგარი და ფასობი ახასსა სხთვის ცხვრის ჯიგარში. ეს ეძვირება ჩიტი ბოლოს. მიდის მეორესთან და აქ სავალი საათის ცდის შემდეგ გაიგებს, რომ გაქვას სავალი მარტო აქვს თხის ჯიგარს. ჩიტი ბოლო თითქმის არაფერს იმტენებს, — მიდის შესამესთან და იქ ევაჭრება, რომ ორმარად მასცენ. ესაბო არ აქვს და დიდი ვაჭრობის შემდეგ, უოველი კაპიკის გამო ათას ტანჯვა ვაგებს გამოვლილი, 14 კაპიკად შეიპირებს. მაგრამ არ გეცხობთ, რომ მამილე იუიდას: ახ რად უნდა 14 კაპიკის ვეებურთელა ჯიგარი, „რომელიც ორ ოჯახს გააძღობს“, ფიქრობს ჩიტი ბოლო. დაბრუნდება სხელში, უამბობს ცოცხალს სავალი ნათქვამს და ოჯახური თათბირის შემდეგ მიდის ვანუსთან, მასავით სავალად შეხარბობს: „ვანო, ერ-

თა კარგი ჯიგარი შევიკრულე და, თუ გინდა, სხინჯურად ვიუიდაო“.

ვანუს კარგად იცის, რომ ჩიტი ბოლო არ მოსტუევიდა და მასე იუიდას იუიდას ჯიგარს; — ეს არც ისე ხშირად ხდება — წელიწადში ერთხელ — დად უქმეებში, და რატომ არ გამოიდოს 7 კაპიკი? თუმცა ფინანსი არწმუნებს, რომ შეხარბე უფრო მდიდარია და 8 კაპიკი უნდა მისცეს. ჩიტი ბოლო მეტს დაუფასებდა, მაგრამ კარგად იცის, რომ ვანუს თან გაჰყვება. ვანო ურწმუნოა და მიდიან ორთაგანი ჯიგარს სხინჯავად.

— მე წინ წავალ და ჩავახველებ; როცა მიუახლოვდები, შენც გასინჯე, შეევაჭრე, იქნება დაგოვლეს რამე.

ვანუს, მითომ აქ არაფერია და არაფერი იცის — ევაჭრება; მაგრამ უველა ფასობებს კარგად იცის ჩიტი ბოლოს ობიები, მისი სიძინწე და ვანუს უფრო ძვირად უფასებენ.

„ის ჩემზედ ჰყვანია“, გაიფიქრებს ხოლმე ვანო და დაქვავს სადმე შორს დამალულს ფინანსის: „კაცო, 16 კაპიკზე ნაკლებ არ იძლევა“; ფინანსის უხარის და გრძნობს, რომ ვანუს თვალში მეტი მნიშვნელობა ეძლევა მის ნიჭს და კალიმბული მოჰკიდებს ხელს: „წამო, ახა ვნახოთ, თუ არ მომტეშს“.

ესაბო კიდევ დაქინებოა ორჯელ სავალად და ბოლოს მაინც ჩაუთვლის 14 კაპიკს უდობელს ადამიანს. ამასთან თითო გრძნობს ისე უსვამი თითებს, როგორც ქადაღდის ფულს სინჯავენ ხოლმე, რომ მეტი არ გადაეუღლეს, თუმცა კარგად იცის, რომ შინადაც მეტი არ წამოვლია და არც ჰქონდა, რომ წამოვლო. გზაზედ სულ იმის ფიქრობს ჩიტი ბოლო, თუ როგორ მოახერხოს და ნახევარზედ ცოტა ნაკლები მასცენ ვანუს. ათასი ფიქრი გაუბრუნს, ათას ხრიკს მოიგონებს, მაგრამ კარგად აქვს შესწავლილი ვანუს ხასიათი, იცის რომ არაფერს დაუთმობს და ამიტომ უგანასხველს ხერხს მიმართავს: გ'ესამივე ფრჩხილით მოაციტქნის ხოლმე ცოტადენს და ჩუმად ქამრის უკან ჩაიდებს. შინ, ვანო უოველთაგან შენიშნავს ასეთ ნაკლებ ციკნის ჯიგარისას, მაგრამ ჩიტი ბოლო არწმუნებს, — „ბევრი მარდილის ჯამისაგან გასცეკოთაო“. ვანოს არა სჯერა მარდილისაგან ჯიგარის ციკკეთა, მაგრამ მაინც ღანძღავს ციკნის ჰატრონს მარდილის ჭმევისათვის.

ახლა უნდა ნახოთ როგორ იყოფენ, როგორის მოწიწებით, კალესილი დანიო როგორ მისხალ-მისხალ სწორეთა უნდა გასტრას ჩიტი ბოლო ეს ჯიგარი. მართალია იცის, რომ ვანუს ორთავ თვალი ჩარტობილი აქვს ჯიგარში და დანას აქეთ-იქით არ გადააწევენებს, მაგ-

რამ შინც იმდენს ეტყობა, იმდენს, რომ ქაღალდის სის-
ქე ნაკერს შინც თავისაკენ გადასწევს.

შინ ერთი ქათამი ჭეშვს ფინახის, რომელიც კვერ-
ცხს სდებს. ამ ქათამს თავის დღეში არ უნახავს ბი-
მთი არც სიძინდი, არც ნაკმაზი და, მგონი, იმის
წარმოდგენაც კი არა ჰქონდა, რომ ქვეყანაზედ ხორბა-
ლიც არის. თუ რასმე სჭამდა, ისევე გამხმარი შავი ბუ-
რის ნამცეცხებს, უცაბედად ჩამოვარდნილს, ქუჩაში გაჭქუ-
ქავდა ნიჟისა და უშეტესად კი რაღაც ჭიებს მოულობ-
და, ქვიშასა და ნაკავს ჭკვენკავდა. აი ამ ტანჯულ ქათ-
მის კვერცხი დიდ შეღავათს აძლევდა ჩიტო ბოლოს
ოჯახს: ხან ორ შვილს გაუყოფდა, შემწვარს მეზობლის
ნაცარში, ხან თვითონ დედა შესჭამდა, ხან ჭეიდდნენ.

— ეი, დათიკო (ეს ხამდვილი სახელი იყო ფინა-
ხისა და შეტო სახელი—ჩიტო ბოლო—ძალიან სწეინდა),
დათიკო, კვერცხი ხომ არა გაქვს გასაყიდი?

სწორედ დღეს ქათამმა ძალიან დიდი კვერცხი და-
დო და ფინახი დარწმუნებულად იყო, რომ ორგულა უნ-
და უთფილიყო.

ცოლმა გადატლიაღ-გადმოატრიალა, რაღაც ხაზი
შენიშნა შუასზედ და დაემოწმა, რომ ორგულაა.

— ორგორ არა მაქვს, ორიცა მაქვს.

— აბა ერთი გამოატანე.

ჩიტო ბოლოს გამოაქვს ერთი კვერცხი.

— შერე?

— კაცო, ვერა ხედავ, ორგულაა ამოდენა კვერცხს
ვინ მოგცემს ერთის ფასად?

— კარგი ერთი ხუ მასხარაობ და!

შეგრამ ჩიტო ბოლო თავისაზედ ღვა და არა ჭეი-
დის ორგულა კვერცხს ერთ კვერცხად.

სალამოზედ, როცა ძალიან მოშივდა უგულას, გაბე-
დეს ამ კვერცხის შეწვა, თუმცა ჩიტო ბოლო სულ იმას
გაიძახოდა, რომ ხვალ კიდევ გამოჩნდება შეადგული და
ხვალინდელ კვერცხთან ერთად სამ კვერცხს შურად გაგ-
ვიდითო.

შინც შეწვას ცოლის რჩევით. ფინახიმ ხელები
დაიბანა, ამ ნახანით კვერცხი დასველა და მეზობლის
ნაცარში ჩაიფლა.

— რა არი, ადამიანო, ე წულის სიძუნწე რაღაა,
მაგაშიაც ხომ ფულს არ აძლევ?

— ფულს რომ არ ვაძლევ, მოტანა არ უნდა, სია-
რულში ჩუსტი არ გიცვდებათ?

— ჩუსტი, შეხი კი დაგეცა, ოქრომკვდიანი არ გამო-
ცვდება.

ამასობაში კვერცხიც შეიწვა და ვახშმად დასხდნენ;
დაითაღეს ბურები და უგულას მთლიანი ჭქონდა ნახე-
ვარ კვერცხისა.

ჩიტო ბოლო იმასაც კი ფიქრობდა, რომ თვითონ
მთელ გულს აიღებს და შერე გული ცოლში და ორ-
მა შვილმა გაიყოსო. მაგრამ, საუბედუროდ, როცა თავი
გაუტეხეს კვერცხს, ერთი გულის შეტო არ აღმოაჩნდა.

— ფუი, შეგარცხინოს დმუთხისისთქვა ფინახიმ
და გაჭავრებულმა აღარც კვერცხი ჭამა, აღარც შერი,
ცოლშვილის სასიხარულოდ

როცა სხვა სოფელში მიდიოდა, ჩუსტები ხელით
მიჭქონდა ხემა და ხვარშიაც ახვევდა; მზე გამოიფურქბსო,
მარტო სოფელში ჩაიფვამდა და ფრთხილად ადგამდა
ფუხსა; უფრო კი სცდილობდა შალე დამჭდარიყო სადმე
და აუ ვისმე ჰქონდა რამე დასაკერებელი მასთან მოე-
ტანათ. უოველი საკერებელი მთელი ტრაკედია იყო მის-
თვის და ბევრჯერ მთელ სააას ატრიალებდა ძველ
ჯღანს და ფიქრობდა როგორ მოიქცეს, რომ ნაკლები
ძაფი და ტუავი დაეხარჯნა. თანაც გულს იმშვიდებდა და
მოუთმენელ შემტარს უუბნებოდა: „თქვერ გაზომე და
ერთხელ მისტერო“.

უოველთვის ჩუმი და ენის ძნელად მომტრიალე-
ბელი, ვაჭრობის დროს მჭერმეტყველებასაც კი გამოი-
ჩენდა ხოლმე და იმდენს აქებდა თავის საქმეს, იმდენს
ენიჩინებოდა, რომ გაბეზრებული გლეხის დედაკაცები
ბევრჯერ თავში მიახლიდნენ ხოლმე შეტ კაპეიკს; ან
ორიოდე მუჭა ქერს, ჯობილს და სხვა...

მაშ რითი ეცხფერნა საცოდავ ჩიტო ბოლოს, თუ
არ ამისთანა სიძუნწით? თუ არ ამიიარი გაჭირვებით,
როგორ გამოეკლიჯა მისთვის გაძვირებულ ბედისაგან
წლის სარჩო? და აკი კიდევ მიაღწია იმ ბედნიერებას,
რომ 1 თუშანი შეაგრევა და სახლის შესწორება გა-
ნიზრახა.

მართალია იმის სახელს სახურავი არ ეხურა, მაგ-
რამ ბანი ჯერ კიდევ მაგარი ჰქონდა. თუმცა უნდა გა-
მოვსტედეთ, ბანიც მარტო იმ ადგილს უფარა, სადა
ტახტი იდგა და თითონ იფუნენ, თორემ იმ კუთხეში
სადა ქათამი იბუდებდა, დიდხანია ჩამოწოლილიყო
კოჭი და წვიმა,—მტვერი ჩამოდიოდა. ზამთარში ხომ
იქიდგან მოჭქროდა გეშაშზედ გადამჭდარი უგულანაირი
აუადმყოფობა, სიცივე და თფული.

ჩიტო ბოლო იუიდა ერთი ხე, ცოტა ვიკი, მუ-
ზიდა ცოტ-ცოტა ქვა და ქვიშა რიუიდგან და ახლა
უნდა „ხურო“ მოეყვანა სახლის „ასაშენებლოდ“. რამ-
დენი კაციც მოიყვანა, დაათვალიერებინ, აუხსნა რა
უნდოდ.—არავინ ექვს მანეთზედ ხაკლებ არა სჯერ-
დებოდა.

— კაცო, კედელი უნდა ამოშენდეს, ეს ამოდენა
ხე ს მ.დ გაიჭრას, შენ მარტო ამის ღროს ფისი
სოქვი; ახლა მიწა აიზიდოს ბ.ნ.ზედ, ხუმრობა ხომ არ
ვინს.

— კაცო, სულ არ დღეს არ მოუხდები და ექვსი მ.ნათი რაში უნდა მოგცე?

ბევრა სხვაც მოიყვანა, მეზობლებსაც სთხოვა შეეღა, მაგრამ ვერას გახდა. ბოლოს ერთს შეურიგდა ხუთად და ექვს შაურად იმ პირობით, რომ თითონ უშველიდა ხერხის გაწვევას და ქვის ატანასაც.

როცა მოვიდა ოსტატი, ჩიტ ბოლომ მთუტანა რადიც ძველი ქაღალდი, საწერ-გადაში ნასესხება და უთხრა: უნდა პირობის წერილი დაგწერათ, თორემ შენ იქნება მერე მიშარავო.

ოსტატმა მასხარად აიგდო:

— შე ცინკლიანო, შენი ხუთი მანეთი რა გკონი, რომ მაგაზედ ხელწერილებიც დაგიწერო, რც თუშნიანი საქმეები გამოიკეთებია—იცრუა მისემ, და წერილი არაუცხვას არ დამიწერია.

— ხუთი მანეთი? განა ხუთმანეთად აკეთებ, გაეხარდა ფანხის, იფიქრა: ღებ და: ვიწუდა ის ექვსი შაურიო.

— მა რა, ხუთი არ არის, ექვსი შაური რა საანგარიშებელია?

— არა, მაინც სიფრთხილეს თავი არა სტკივა.

— წადი ერთი და, თუ არ გინდ, ძმაო, შე ჩემი გზა კარგად ვიცი.

აქ კი შეერთა ჩიტ ბოლო. ვაი თუ ეს შეშვიდე ოსტატიც წავიდეს, შერცხვა კიდევ და...

— ხო კარგი, კარგი, რა გქვინა, მე ხომ ძაღას არ გატან, ასე შეგონა უფრო მაგ რი პირობა იქნება მეოქი.

იმ დღეს კანაღამ ხერხი გაუტეხა ოსტატს, რადგან გაწვევა არ იცოდა და ხეც ბრუნდეთ გაიჭრა. ქვა და ქვიშას ვერ ახერხებდა—კარგად მიწოდებინა, მაგრამ ბოლოს მაინც ამუნდა საცოდავი კედელი, საცოდავი კოჭებიც დაიდო თავის ალაგას და მიწაც საბრად ღაფარა ზედა.

მართალია, ხუთ მანეთს რომ აძლევდა მისეს, თითები ზედ ეკრდა და, მგონი, ტყავიც კი ასძვრა, მაგრამ ძალიან ამაუობდა სახლის ამენებით და ისე უხარდა, რომ ვახშმად მთელი ჭიგარი სიკუთრდ იყოდა და ვანუაც დ იმ ტიფა, რაც მთელ მის სიცოცხლეში არაუის არც გაეგონა და არც სიზრმოდ ეხანა. მთელი უბანი ამზედ ღამარაკობდა და ჭკვირობდა. ეველას კარგად ახსოვდა, როგორ ბავშობიდანვე ძუნწი და საცოდავი იყო ჩიტ ბოლო და არა სჯეროდათ ასეთი სასწაული. თვით მეტი სახელიც ხომ იმიტომ ერქვა, რომ ბიჭობაში ასწავლეს: ჩიტის დაჭერა თუ გინდა, ბოლოზედ მარჯი უნდა მთაუაროვო და ხამოხნი მარჯი არ გაიმეტა ამისათვის,—მარჯის შეუ-

ჭ მ და ჩიტს კი ქვიშას დავაურო. როცა ასე ვაბრა-ეკებულმა დათიკამ ვერ დაიჭირა ჩიტ, ეველამ მსხარად აიგდო და დაარქვეს „ჩიტ ბოლო“. ის კი დარწმუნებული დარჩა, რომ ჩიტ მარტო იმიტომ ვერ დაიჭირა, რომ მარჯის მაგიერ ქვიშის მოყრა უნდოდა. ეველას კარგად ახსოვდა, როგორ კოჭების თამაშობაში ც კი მარტო ის იყო ხოლომე უხერხაო*) და უკვირდათ მისი. მაგრამ უფრო გასაკვირველი საქმე მაშინ მოხდა, როცა დაიწვეს უბნის ხევზედ ხიდის გაკეთება. ჩიტ ბოლო სულ გამორცვალა, მთელი მარი ამახი და სამი გაბევი მისცა ამენებულთ ფულად, ახლა რცოდე ქვა, გადარჩენილი სახლს და ხის ნაჭყრიც, თვითონაც, უფულებების ზარმაცი, დობლო, მოუხეშავი, ესა და ისე მრდოდ შეელოდა მუშებს, რომ მთელი უბნის ქალი და ვაჟი შეჭურებდა, და მისი ხ ღისის თვითონაც ხელს უწყობდნენ ხიდის ამაყვანის. ვერავის ვერ გაეგო მიზეზი ასეთის ცვლილებისა; ჩიტ ბოლო სულ იცინოდა, მასხარობდა, აქვებდა მუშებს და თითქმის მეთაურობდა.

ხამდვილი მისი გულის მასუხი კი ის იყო, რომ ხევი ძალიან დრმა, ბნელი იყო და უფულებების, იქ გაგლისას, შიშით გული ეკუმებოდა, ეღანდებოდნენ მდეგები, ეშმაგები, თმა უფუხედ უდგებოდა.

უფულებების სტდილობდა თვალხათლიც დაბრუნებას სახლში, მაგრამ დღისითაც სულ გამორკვევულ შიშსა გრძობდა ამ ადგილას. ხიდის ამენების ამბავი რომ გაიგო, მაშინვე სინარულით გული აუტოკდა და აი მოესწრო კიდევაც ხიდზე ეხლა თამამად გ ივლის, მაღალ ხიდზე, და აღარაფინ მოეჩვენება. „ზედ შუა გულზედ ვივლი, და რაღას შეშეძისლება“ ფიქრობდა ფინ ჩი, და თან ვუებერთელა ქვს აწვდიდა კალ ტოხს, რომელსაც ამოეყვანა კიდევ ერთი ბურჯი. ის იყო ქვა უნდა გამორთშია მუშას ჩიტ ბოლოსათვის, რომ უგ ნასენელს ფეხი გაუსხლტა და ძირს ტყაშანი მოიღო.

ხ.ღნი შეგროვდა, ზოგმა წედი შეასხა, ზოგმა თითზე უგბინა, მაგრამ გონს ვერ მოიყვანეს. სადამოზედ და გამორკვევა მ.რტო და ატირებულ ცოლშვილს უთხრა: „რა მრჯოდა, რა ჩემი საქმე იყო უხეობა და ბედოვლათობა... შამა ჩემი რომ ხარაზი იყო მე გალ ტოხობა რა მრჯოდაო. ანია ჩემზედ... ანია“... კიდევ თვალები დახუჭა და რომ გაახილა, უკანასკნელი სიტყვები წარმოსთქვა: „მ.რთა, მართა... ვკვდები,

*) კოკის თამაშობის დროს ვინც ყველაფერს წააგებს, იმას ასეცხებენ ხოლომე ერთ-ორ კოჭს რომ კიდევ ითამაშოს და გული არ დასწყუა.—ამ სენს ჭქვია ხური.

წელი მტკაუა, წელი, რაღაც ჩაწყვეტილი მაქვს... ხა, ხა... იქა—თითქმე ესეა, სიკვდილის დროს, უმინდა ეთქვა თავისი საიდუმლო...—იქა, ბუხართან რამ აგურია...”

— რა არის, რა? მიფარდა სიტყვადავი ცოლი, მაგრამ ჩიტო ბოლომ სული განუტევე...

ხალხში ხმა გვრცელდა, რამ ჩიტო ბოლოს დიდი სიმდიდრე დარჩა ბუხართან, აგურის უკან, მაგრამ ვერაფრის მიუგნია...

ღამურა.

პეტრე ბაგრატიონი.

(1765—1812).

წელს, ზაფხულის მიწურულეებში, ჰნ მარია-მოხისთვეს, დიდის ამბით და ზეიმით იდღესასწაულა რუსეთის ერმა და მთავრობამ ს. ბოროდინოსთან გადახდილ ომის ასისთავის იუბილეი. დიდმა და პატარამ სიყვარულით მოიგონა იმ გმირთა სახელები, ვინც თავი თვისი და სიცოცხლე არ დაზოგა და სამშობლოს მტლედ და მსხვერპლად და ზვარაკად შესწირა. მადლობით აღსავსე სამშობლომ გულწრფელი სალამი უძღვნა მისთვის თავდადებულ გმირთა სახელსა და ხსოვნას და ქებადიდებით შეამკო, ხოლო მათი წმინდა საფლავნი მორთო ყვავილითა და გვირგვინებით.

1812 წლის სამშობლო ომის გმირთა შორის ერთის სახე მოსჩანს მეტის-მეტად ნათლად იკი ანათებს და ბრწყინავს ობოლ ვარსკვლავავით. მზერა და ყურება ამ საოცარის გმირთა გმირისა გულს გიჩქროლებს, ერუანტელსა გვვრის და ივსები იმ წმინდა და მაკოცხლებელ იმედით,

ურომლისოდაც სიცოცხლე ფუჭია და ამოებათა ამოება. აღძრული ამ წმინდა და მაკოცხლებელი იმედით ის ფაქრი და აზრია, რომელიც მხნედ და მაგრად, ვითარცა სალი კლდე, გრძობდა: საქართველო არ მომკვდა, ან რა მოჰკლავს ოდეს მას შესძლებია აჩუქოს ქვეყანას ისეთი შვილი, როგორცაა პეტრე ბაგრატიონი, ეს ობოლი მარგალიტი რუსის მხედრობისა, ეს შეუდარებელი და გენიოსი მხედართ-მთავარი და საუდალი. თუ კი ჩვენს პატარა ქვეყანას ძალუძს დაჰბადოს ნაპოლეონის დარი სამხედრო გმირი, თუ კი მას შეუძლიან ჰშობოს შექსპირის სწორი პოეტი შოთა რუსთაველი, მაშ ცხადია, რომ ბაასი გადაშენებაზე ნაცარქექიათა და მონათა მზაკვართა ჩხირკედელაობაა. ხოლო არას დროს არ უნდა გვაფიწყდებოდეს, რომ მარტო შრომა და გარჯილობა და არა ლაყლაყი, ტრაბახი და უაზრო თავის-ქება გაგვხდის ღირსად პეტრე ბაგრატიონის და შოთა რუსთაველის სახელისა.

ქართველი მკითხველი სადღეისო ჟურნალ-გაზეთებისა და საიუბილეო ლიტერატურისა, რომელიც არაა ჩახედული ისტორიის წიაღსა შინა, ალბად გაოცებით ისმენდა პეტრე ბაგრატიონის ქებათა-ქებას და ჰფიქრობდა, თუ საიდან მოევლინა რუსეთს ერთს საუკეთესო სარდლად ქართველი კაცი, შთამომავალი ბაგრატიონთ გვარისა, რომელმაც სულ რაღაც ათი-თერთმეტის წლ-ს წინად დაჰკარგა მეფობა და ტახტი საქართველოსი. ამ კანონიერის ცნობის მოყვარეობის დასაკმაყოფილებლად ვალდებულნი ვართ მივიქცეთ უკან და გაკვრით თვალი მოვაფლოთ მეთვრამეტე საუკუნის ისტორიას როგორც ევროპისას, აგრედვე საქართველოსას. მაშინ გამოჩნდება თუ როგორ და საიდან გაჩნდა ბოროდინოს ველ-მინდორზე ქართველი ბატონიშვილი პეტრე ბაგრატიონი.

I

მეთვრამეტე საუკუნის მიწურულეებში დასავლეთ ევროპას მოევლინა საოცარი კაცი, რომელმაც სამხედრო ნიჭით და გენიოსობით მრავლის მნახველი და მსმენელი ევროპა ჯერ გააოცა და შემდეგ შეაძრწუნა. სახელი და დიდება კორსიკანელ გმირისა საარაკო სისწრაფით იზრდებოდა, და რაც ხანი და დრო-ყამი მიდიოდა, ერთი ათად და ასად ზვიადდებოდა ამ საკვირველის კაცის სახელი. თითქმის ისტორია შეორდებოდა, ყვე-

ლას პირზე ამ ახლად მოვლენილ ალექსანდრე მაკედონელის სახელი ეკერა.

ნაპოლეონ ბონაპარტე, საფრანგეთის მხედრობის აფიცერი, ლეიტენანტი არტილერიისა, დიდი შვილია საფრანგეთის დიდის რევოლუციისა. ამან დაჰბადა იგი, გამოზარდა, ძუძუ აწოვა და დააფუკა. შემდეგ, როცა იგი უკვე იმპერატორი შეიქმნა საფრანგეთისა და ევროპას, ინგლისის გარდა, თვის ნება-სურვილით ბურთივით ათამაშებდა, მაშინაც ვერ დაივიწყა თვისი რევოლუციონური ზნე-ჩვეულობანი და ევროპის მონარქიქადრაკებსავით უცვლიდა ბინას. მეთვრამეტე საუკუნის დასასრულს ნაპოლეონი უკვე სათავეში მოექცა საფრანგეთს და მისის ბედ-იღბლის გამგებლად გარდაიქცა.

საფრანგეთის ერა ცნობილია სიფიცხით, პატივისა და თავმოყვარეობით, ველარაიჭანა ძველი, დახვსებული რეჟიმი და ძირს დაანარცხა იგი. იათად არ დაუგდა ერს ბრძოლა ძველს წესწყობილებასთან, დიდძალი სისხლი დაიღვარა და ბევრმა საუკეთესო მამულიშიღმა შესწირა სიცოცხლე რესპუბლიკის დამკვიდრებას და მის განმტკიცებას. ბრძოლა ისე ცხარე და მწვავე იყო, რომ სიცოცხლეც კი აღარ აჩუქა თავიანთ მეფე-დედოფალს ლიუდოვიკ მე-XVI-ს და მარიამ ანტუანეტას და ორივეს თავი მოჰკვეთეს. აი სწორედ ეს საფრანგეთი ისე მოხიბლა კორსიკანელ გმირის სახელმა, რომ ბავშვურად მოიდრიკა თავი ნაპოლეონის წინაშე და მოწიწებით შესთავაზა მეფობა და ტახტი ლიუდოვიკ მე-XVI-ისა, რომელიც მეფობდა „განგებითა ღვთისათა“ და რომელსაც სულ რამდენიმე წლის წინად თავი მოჰკვეთა. ასე რომ მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისს ევროპას შეემატა ახალი მონარქია—იმპერია საფრანგეთისა და ახალცივე იმპერატორი ნაპოლეონი.

ევროპის მონარქნი მტრულად უცქეროდნენ საფრანგეთის ჯერ კიდევ მოუმაგრებელ და ფეხმოუკიდებელ რესპუბლიკას. არ მოსწონდათ თავხედობა მისი და უპატივცემულობა, რომლითაც მოეპყრა სამეფო სახლს. ჭკუის სასწავლებლად ევროპის მონარქებმა შექარეს კავშირი და შეესივნენ საფრანგეთს აღმოსავლეთის სამზღვრებიდან. ასეთის უმიზნო შესევით და შინაურ საქმეებში ჩარევით ახალგაზრდა რესპუბლიკას საბუთი მისცეს ხმაღზე ხელი ეკრა და გათამამებულ მტრისათვის საკადრისი პასუხი გაეცა. აი აქედან დაი-

წყო სწორედ რომ საარაკო ბრძოლა საფრანგეთის რესპუბლიკისა თითქმის მთელს ევროპასთან, რესპუბლიკის ჯარს სარდლობდა ნაპოლეონი, პირველად როგორც უბრალო გენერალი და შემდეგ როგორც იმპერატორი.

საფრანგეთთან ბრძოლაში ჩაითრიეს ევროპის სხელმწიფოთ რუსეთის იმპერატორიც პავლე I, რომელმაც გაჰგზავნა ძლიერი მხედრობა ავსტრიისა, შვეიცარიისა და იტალიაში შესანიშნავ სარდლის სუვოროვის უფროსობით „უღფთო“ ნაპოლეონთან საბრძოლველად. სუვოროვს თან ახლდა ახალგაზრდა გენერალი, ჩვენი თანამემამულე, პეტრე ივანეს-ძე ბაგრატიონი, რომლის გმირობამამაცობამ, საოცარმა სამხედრო ნიქმა და სამხედრო სარისტიანობამ საზოგადო ყურადღება დაიმახურა ნაპოლეონის გაწვრთვნილ ჯარებთან უთვალავ ომებში.

მოკავშირე ავსტრიელების უხეირობამ დიდად გააბრაზა უხასიათო იმპერატორი პავლე და უბრძანა სარდალს სუვოროვს დაბრუნებულიყო სამშობლოში. კიდევ რომ დარჩენილიყო ბრძოლის ველზე, რუსის მხედრობა ვერას დააკლებდა ნაპოლეონს და მის მხედრობას, რადგან მოწყვეტილი იყო სამშობლო ნიადაგს. თვით დიდი სამხედრო ნიქი სუვოროვისა და პეტრე ბაგრატიონისა უნაყოფოდ ჩაივლიდა ასეთს უხეირო გარემოებასა და პირობებში.

მე-XIX-ე საუკუნის პირველ ათს წელიწადს თითქმის მთელი ევროპა დაუპოვრჩილა ნაპოლეონმა საფრანგეთს. ეს საოცარი მხედარი ჩინხვარსავით ამსხვრევდა ძველის-ძველთა მონარქიებს და ზოგან რესპუბლიკას აწესებდა, ზოგან, ძველის მაგიერ ახალს დინასტიას ადგენდა. ნაპოლეონის წინაშე ქედს არ იბრიდა მარტოოდენ კუნძულოვანი ინგლისი. ბევრს ეცადა ნაპოლეონი როგორმე მისდგომოდა ინგლისს და მაგრად ჩაეცხო თავში, მაგრამ ვერას გახდა, რადგან მაშინდელ საფრანგეთს ფლოტი არა ჰქონდა და აბა უგემ-ხომალდოთ როგორ მიუდგები კუნძულზე მოკალათებულ მტერს. რაკი ამ გზით ვერას ხდებოდა, ნაპოლეონმა მოიგონა ინგლისის დასაღუბად ეგრედ წოდებული „კონტინენტალური“ სისტემა, ანუ ეხლანდებურად რომ ვსთქვათ ბოიკოტი. ამ სისტემის მიხედვით ევროპას ხელი უნდა აეღო ინგლისთან ყოველგვარ ურთიერთობაზე, შეეწყვიტა მასთან ვაჭრობა, ერთის სიტყვით ხელი აეღო მეზობლობაზე.

მაშინდელი ინგლისი პირველი ვაჭარი იყო მთელს დუნიაზე. ამას გარდა იგი იყო პირველი ბანკირი ძველსა და ახალს ქვეყანაში და აგრედვე პირველი მრეწველი. ინგლისის ურიცხვი გემ-ხომალდნი უშიშრად დასცურავდნენ ევროპისა, ამერიკის, აფრიკისა, აზიის და ავსტრალიის ზღვა-ოკეანეზე. მისი ვაჭრობა-მრეწველობა და ფინანსიური აპერაციები აპურებდა ევროპას და თვითონაც ხომ დიდად ხეირობდა. ინგლისი მდიდრდებოდა და ივსებოდა დოვლათით. მოცილვე და მოქიშვე ინგლისს არა ჰყავდა და მაშინდელს ინგლისს სწორედ რომ შეეფერებოდა ზღვათა და ოკეანეთა დედოფლის სახელი.

ნაპოლეონის მიერ მოგონილ კონტინენტალურ სისტემას რომ გაემარჯვნა საბოლოოდ, ინგლისის კეთილდღეობა დაიღუპებოდა და გავრანდებოდა სამაგალითო ქვეყანა, — სამშობლო პოლიტიკურ აღზრდისა, თავისუფლებისა და საკვირველის თვითმართველობისა. მაშ ხუღარ გაგიკვირდებათ, თუ ინგლისი მოსისხლე მტრად გაუხდა ნაპოლეონს და სულ იმის ცდაში იყო, რომ ფრთები მოეკვეცნა და ბოლო მოეტრუნა „კორსიკანელ მეტიჩრისთვის“.

ევროპის სახელმწიფოებმა, რომელთაც ქედი მოიხარეს ნაპოლეონის წინაშე, ვერ გაუბედეს უარი და მიიღეს კონტინენტალური სისტემა. მარტო რუსეთი იყო ცუდს გუნებაზე, დიდ ხანს იდგა უარზე და ნაპოლეონს სურვილს არ უსრულებდა. ურთიერთობის მოსპობა ინგლისთან და შეწყვეტა ვაჭრობისა ყელის გამოჭრა იყო მაშინდელის რუსეთისთვის. მთელი ავლადიდება რუსეთისა: ხორბალი, ხე-ტყე, ქონი, ტყავი, ბეწვი, სელი და სხვა შეუძუშავებელი ს-ქონელი მარტო ინგლისში მიდიოდა და იქიდან კიდევ რუსეთში შემოდისოდა ინგლისისავე გემ-ხომალდებით საჭირო საქონელი. ასეთს პირობებში მეზობლობის შეწყვეტა ინგლისთან ნიშნავდა რუსეთის სისხლიდან დაცლას და ყელის გამოჭრას. იმპერატორი ალექსანდრე I კარგა ხანს იმაგრებდა თავს და უარს ეუბნებოდა ნაპოლეონს, მაგრამ ბოლოს, ტილზიტის ზავის შემდეგ, მაინც მიიღო ეს დამღუპველი სისტემა. შედეგი ამ სისტემის მიღებისა ისეთი სასტიკი აღმოჩნდა რუსეთისთვის, რომ ალექსანდრე იძულებული გახდა უარი ეთქვა კონტინენტალურ სისტემის მომხრეობაზე და ასეთის უარით უზომოდ გააბრაზა ნაპოლეონი.

აი ამ უარიდან დაიბადა წარუხოცელი მტრო-

ბა ნაპოლეონსა და ალექსანდრეს შორის. თავმოყვარე ნაპოლეონი, გაღლებული ევროპის მორილებით, ვერ იტანდა რუსის ხელმწიფის ურჩობასა და გადასწყვიტა, თუ ნება-ყოფლობით არა, ძალით მიგაღებინებ ჩემს სისტემასო. ალექსანდრეც კარგად ხედავდა, რომ ღრუბლები იკრიბებოდა ცაზე, რომ უომრად საქმე არ გათავდებოდა და ქექა-ქუხილის მოლოდინში სამხედრო სამზადისს შეუდგა. ან მე, ან იგიო, ხოლო ორნივე ერთად ვერ ვიმეფებთ ევროპაშიო, ამბობდა ალექსანდრე კურთხეული.

ასე იკვანძებოდა საფუძველი და მიზეზი იმ დიდის საისტორიო ომისა, რომელიც დაიწყო ზაფხულს 1812 წელს ნაპოლეონის „დიდის მხედრობის“ შემოსევით რუსეთში და დასრულდა იმავე წლის ქრისტეშობისთვეში ნაპოლეონის საშინელის დამარცხებით და „დიდის არმიის“ განადგურებით. ბედნიერი ვარსკვლავი კორსიკანელ გმირისა სამუდამოდ ჩავსვენა რუსეთის თვალუწვდენელ ველ მინდვრებში, ქაობთა და ქვანტობებში.

რუსეთი სამხედრო იმპერიაა და ბევრისაგან ბევრი ომი გამოუვლია, მაგრამ ყველაზე დიდს მნიშვნელობას 1812 წლის სამშობლო ომს აძლევენ რუსის ისტორიკოსნი. მართლაც ამ საოცარ ომის დროს დიდი მხნეობა, ენერგია და მამულის შვილობა გამოიჩინა რუსის ერმა. მაჯა ერისა, მხედრობისა, მთავრობისა და მეფისა პარმონიულად სციმდა სამშობლო ომის დროს და ამიტომაც ერმა სწორედ რომ სასწაული მოახდინა. გაანადგურა რუსეთმა და წაახდინა მტერი გოლიათი, ისეთი მტერი, რომელმაც ამ ომამდე თითქმის არ იცოდა—რა იყო დამარცხება, ისეთი მტერი, რომლის შიშით ევროპის სახელმწიფონი და მონარქნი ძრწმოდნენ და კანკალებდნენ.

ჩვენ, ქართველებისთვის, 1812 წლის სამშობლო ომიანობა-ლაშქრობას კერძო, განსაკუთრებული ინტერესიცა აქვს. ნაპოლეონთან ომიანობაში თავი ისახელა ჩვენმა თანამემამულემ პეტრე ბაგრატიონმა, რომელმაც სისხლი თვისი უხვად ღვარა რუსის ერის წმინდა საქმისათვის და უკანასკნელად, ს. ბოროდინოსთან, 26 მარიაშობისთვის, სულ 47 წლის ვაჟეაცმა, სიცოცხლაც შესწირა თვის ახალს სამშობლოს კეთილდღეობას. თავად პეტრესთან სხვა ქართველებიც იბრძოდნენ. ორი გენერალი კავალერიისა ფანჩულიძენი, კავალერიისავე გენერალი თავადი იაშვილი, პოლკოვ-

ნიკი იოსელიანი და ალბად სხვაც მრავალნი, რომელთა გვარი და სახელები ჩვენ არ ვიცით. მასადაამე პატარა საქართველომ თავშივე ძმურად გაუწოდა ხელი რუსეთის ერს და მის საუკეთესო შვილებთან ერთად მანაც დაღვარა ანკარა სისხლი საერთო სამშობლოს კეთილდღეობისთვის.

როდესაც სმოლენსკსა და მოსკოვს შუა, ბორცინოს ველ-მინდვრებზე იქედებოდა ბედი რუსეთისა, და იყრებოდა საძირკველი რუსეთის ერის პოლიტიკურის ცხოვრების თავისუფალის არსებობისა, როდესაც მადლიანი მარჯვენა ბაგრატიონისა მტერს მუსრს ავლებდა, სწორედ იმავე დროს, მის შორეულ პატარა საქართველოში, სადაც მისი წინაპრები თორმეტს საუკუნეს იცავდნენ მტრისაგან ქვეყანას, პოლიტიკური აგებულება მისი იფუშებოდა და მტვერდებოდა და თუ მადლი და ნიჭია საქირო სადმე, სწორედ აქ იყო საქირო, მაგრამ რას იზამთ, ასეთი ყოფილა ბედი და წარუვალი კანონი მისი. სადაურსა სად წაიყვან, სად გაუთხრი სამარესაო, ტყუილად ხომ არ არის ნათქვამი.

მაშ ჩვენი ბედი ჩვენვე ვქედოთ და ვიშსა და ოხვრას თავი ვანებოთ.

ალ. ფრონელი.

კოოპერაცია და ეკონომიური ცხოვრება.

წერილი კრედიტის სოფლად.

საკითხი სოფლად წვრილი კრედიტის მოწყობისა ყველასათვის მეტად საზრუნავს საგანს შეადგენს. სახალხო კრედიტი დღეს სერიოზულ ყურადღებას იქცევს, რადგან უსესხოთ შეუძლებელია რაიმე გაუმჯობესების შეტანა სასოფლო მეურნეობასა და მრეწველობაში. მაგრამ წვრილი კრედიტის წესიერად მოწყობა სოფლად ისე ადვილი არ არის, როგორც ეს ზოგიერთებს ჰგონიათ. მათის აზრით საკმარისია სახელმწიფო ბანკიდან სესხად თანხის გამოტანა და წვრილი კრედიტის საქმე გაჩარხული იქნება. ნამდვილად კი მართო თანხის გამოტანა სახიფათოც არის სოფლისათვის, თუ მისი დაყენება მკვიდრ ნიადაგზედ და წესიერად წარმოება ვანმტკიცებული არ არის. უკანასკნელი კი ბევრად უფრო ძნელია პირველზედ.

სახელმწიფო ბანკი ადვილად იძლევა თანხას, მაგრამ სასტიკად ითხოვს, როგორც ყოველივე ამგვარი დაწესებულება, ამ თანხის წესიერს განაწილება-დაბრუნებას. ამას ხშირად ივიწყებენ ჩვენი

ინიციატორები და სოფლის ძველ ქირ ვარამს ახალ იარებსა ჰმატებენ. ყველასათვის ცხადია აქედგან ჩვენი დასვენა, რომ უმთავრესი ყურადღება უნდა მიექცეს არსებულ წვრილი კრედიტის დაწესებულებათა რიგზედ წაყვანას და არა მარტო დახმარებას ახალ საკრედიტო კოოპერაციების დაარსებაში. ამ მხრავ, მართალია, თეორეტიულს გამოკვლევას დიდი მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ გამოცდილ პირების დაკვირვება და პრაქტიკაც მეტად საგულისხმიერო და საინტერესოა; ისეთ პირებისა, რომელთაც უმუშავენიათ სოფლად ამ დარგში.

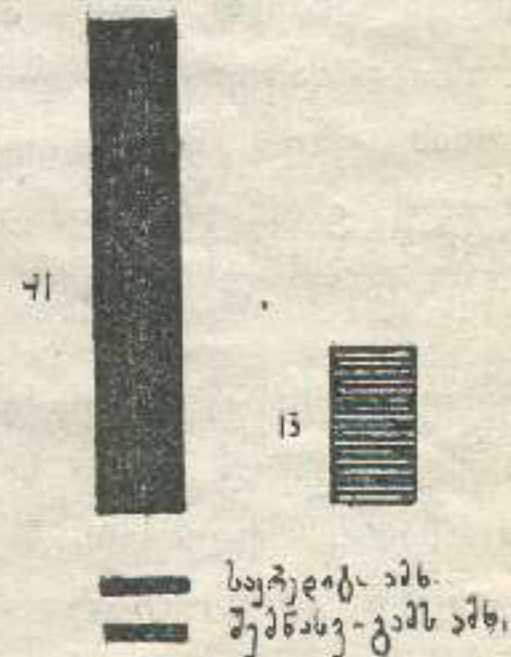
ჩვენში უკვე საკმარისად არიან გამრავლებული საკრედიტო და შემნახველ-გამსესხებელი ამხანაგობანი, ზოგიერთი მათგანი უკვე რამდენიმე წელიწადია, რაც არსებობს, მასადაამე მოიპოვებიათ ისეთი პირნი, რომელთაც გამოცდილება დაანახვებდა, თუ როგორ ეგუება თეორია ჩენი სოფლის პირობებს. ასეთ პირების გამოცდილების შეკროვებას დიდი მნიშვნელობა აქვს საკრედიტო კოოპერაციების საქმეში და ეურნალი „კლდე“ მიმართავს ყველა იმათ დაეხმარონ ერთმანეთს აზრთა გაზიარებით, რათა თეორეტიულ დასაბუთებასთან ერთად, — მის გვერდით, ცხოვრებასთან უფრო დაახლოვებულმა ნაცადმაც შესაფერი ადგილი დაიჭიროს. მხოლოდ ამ გვარად შეიძლება გაუმჯობესდეს და კარგი ნაყოფი გამოიღოს საკრედიტო საქმე ჩვენს სოფელში.

კოოპერაციული ხრონიკა.

უკანასკნელი ცნობებით თბილისის გუბერნიაში არსებობს 68 საკრედიტო ამხანაგობა, მათში 54 ქართულია.

პირველი ქართული საკრედიტო ამხანაგობა, აღმოსავლეთ საქართველოში, დაარსდა 26 მარტამ. 1907 წ. სოფ. დოესში (გორის მაზრა).

საკრედიტო კოოპერაციების ზრდა ქართლ-კახეთში

— ამას წინადა ქუთაისის საგუბერნიო კომიტეტმა ნება დართო—გაიხსნას ქუთაისის გუბერნიაში 28 ახალი საკრედიტო ამხანაგობა (კოოპერაცია).

— როგორც გადმოგვცეს ს. პრიუტას ახლო რა-ძღენიქე ქართველი მესაქონლე აპრობს მერძეობის ამხანაგობის მოწყობას კარაქის და ყველის გასაკე-თებლად.

— მერძვეთა ამხანაგობა „ლილო“ ახლო მომა-ვალში აპირებს წევრებისათვის ძროხების ყიდვას, რისათვის გადაუდვია 1000 მან.

— სოფ. საგარეჯოს მცხოვრებნი: მღვდლები ს. რცხილაძე დ. ბურთიკაშვილი, ექიმი ფალიაშვილი, მა-სჭავლეძლი პ. ტაუგვაძე და პროვინორი ნ. ბაზიერაშვილი აარსებენ საგარეჯოში მომხმარებელ საზოგადოებას.

შინაური მიმოხილვა.

რა ახასიათებს თანამედროვე ქართულ ცხოვ-რებას? სად არის მისი მაგარი ბჭე, სადა სდევს, მისი სუსტი მხარე? ქალაქიც და სოფელიც იმდენ-ნად აღსავსეა უარყოფითი მოვლენებით, რომ, ერთი შეხედვით, ძნელია ამ საერთო არარაობაში და სი-სუსტეში გამოიძებნოს ის საფუძველი, რომელზედაც უნდა აშენდეს მომავალი. მაგრამ ის ფაქტი, რომ ჩვენი ცხოვრება მაინც წინ მიდის და იგი დღეს ის აღარ არის, რაც იყო ნახევარ საუკუნის წინად, იძულებულ გვხდის ვეძებოთ მაში ის პოტენცია-ლური ძალა, ურომლისოდ შეუძლებელია რომელი-მე ორგანიზმის ცხოვრება. რომ ამ პოტენციალურმა ძალამ ერთხელ მაინც უნდა იჩინოს თავი, ამის თავმდებია ის, რომ ეს ძალა, როგორც ძალა სო-ციალური მუდამ ზრდასა და განვითარებას არის ჩვეული. ადრე თუ მალე იგი უნდა ამოძრავდეს ჩვენში და მთელის თავის სიგრძე სიკანით დასდგეს ჩვენს წიხ. სოფელი, რომელიც ჯერ კიდევ ყვე-ლა ძაფებით არ არის გადაზმული ქალაქთან და ქალაქი, რომელიც ჯერ კიდევ სოფლის ბევრ მხა-რეს სტოვებს ხელუხლებლად, უნდა იყენენ არამც თუ ერთი მეორის დამატება მხოლოდ, არამედ მათმა ურთიერთობამ უნდა წარმოშვას ჩვენში ის სინტეზი ეროვნულ ეკონომიურის ცხოვრებისა, რომელიც მხოლოდ ერთი უზრუნველ ჰყოფს ჩვენს მომავალს.

ჩვენი სოფელი ღარიბია, ქალაქები ნახევრად ჩვენი არ არის. მიუხედავად ამისა სოფელსაც და ამ ნახევრად არა ჩვენს ქალაქებს იძულებულნი ვართ დიდი ეროვნულ ეკონომიური როლი ვაკუ-თვნოთ. ესკი ეჭვს იწვევს, როგორ შეიძლება ის იარაღი გახადო ბრძოლის იარაღად, რომელიც ჯერ

არა გაქვს და ის ადგილი აღიარო ბრძოლის ვე-ლად, რომელიც სხვას ეკუთვნის. ყოველ შემ-თხვევაში ასეთი ბრძოლა ნახევრად წაგებულია. თბილისი, რომელიც მტკიცე ბჭე უნდა ყოფილი-ყო ჩვენის ეკონომიურის ცხოვრების ფაქტი-ურად სხვისი სიმაგრეა; ანტურაჟი, რომელიც აწარმოვებს მთელს ჩვენს ეკონომიურ ცხოვრებას უსახოა. ღარიბი სოფლის მეურნე, ქალაქის პატა-რა მეწვრილმანე, ხელოსანი მამაპაპურის სამუშაო იარაღით, უცოდინარი მებაღე, ასეთივე მევენახე—აი ის მომქმედნი პირნი, რომელნიც ვითომდა ჰქმნიან მას, აი ის „ულონო ყუათის“ მეომარნი, რომელნიც ჯერ კიდევ არ დახებებულან, თუმცა პოზიცია არც ერთი აღარ შერჩენიათ. ჩამოთვა-ლეთ მდიდარი ქართველი კომერსანტები; მათი სა-ხელები არაფერს გეტყვიან. იძულებულნი ხართ ისევ იმ „ულონო“ ხალხს მიმართოთ, რადგან სწო-რედ ეს არის ის პოტენციალური ძალა, რომე-ლიც ჩამარხულია ჩვენი სოციალური ორგანიზმის სახსოვებში. მაშასადამე აღორძინებაც იმ ადგილე-ბიდან უნდა დაიწყოს, სადაც ამ ძალას მოუყრია თავი. ეს ადგილები სოფელი და ჩვენი პატარა დაბა-ქალაქებია.

ბრძოლის გაწვევა თბილისში ჩვენ არ ძალგვიძს; და იმატომ კი არა რომ სუსტები ვართ: დიდი ქა-ლაქები მხოლოდ აწენაა, საწყობია უკვე დამზადე-ბულ სიმდიდრისა. ჩვენი ვაჭარი რომ თბ-ლისში გამოცხადდეს თავისი საწვრიმალოთი, იქნება იხეი-როს, მაგრამ ეს ვერავითარ ცვლილებას ვერ მოახ-დენს. ეს ასეა არამც თუ ჩვენში, ეკონომიურად განვითარებულ ქვეყნებშიაც. სიმდიდრე-კაპიტალი გროვდება პროვინციებში, მაღაროებში, პლანტა-ციებზედ, სოფელში, ქარხანა-ფაბრიკებში და მხო-ლოდ ხალხს ოქროდ ქცეული მიდის ისეთ ცენ-ტრებში, როგორიც არის ლონდონი, პარიზი, ჰამ-ბურგი და სხვა ქალაქები. დიდი ქალაქები უმთავ-რესად ასპარეზია კაპიტალისა, სადაც ბრძოლა სწარმოებს დიდის მასშტაბით და სადაც აღებ-მი-ცემობა ადგილს უთმობს სხვილ სპეკულიაციას...

მაშასადამე ჩვენი ვაჭრის ჩარევა თბილისის ვაჭრობაში დიდ ცვლილებას ვერ გამოიწვევს. იგი უნდა გაძლიერდეს, წელში გასწორდეს სწორედ იმ პატარა დაბა-ქალაქებში და სოფლებში, რო-მელთ ეკონომიური განვითარება ჩუმის, მაგრამ ჩქარის ტემპით წინ მიიწევს. მართალია, არც ეს პატარა ქალაქები და სოფლები არიან უცხო მო-ვაჭრეთა ზედ გავლენისაგან თავისუფალნი; უცხო

ვაჭარი და ჩარჩი იქაც მათი მახრჩობელაა, მაგრამ თუ აქ შანსები ერთგან თანასწორნი არ არიან, მეორედგან ჩვენ ვაჭარს მრავალი უპირატესობა აქვს.

ეს უკანასკნელი გარემოება რომ ნათლად ავხსნათ, ცოტა უნდა შევჩერდეთ. ჩვენი პატარა ქალაქების ვაჭრობაც, როგორც ზევით ვსთქვით, ნახევრათ უცხოთა ხელშია, სახელდობრ ხომხებისა. ვისაც აინტერესებს ჩვენი ეკონომიური ცხოვრება, მან უსათუოდ ზედ მიწევნით უნდა შეისწავლოს ხასიათი და ზნე სომხურ ვაჭრობისა. უნდა შეისწავლოს იმიტომ კი არა, რომ მათგან გადმოვიღოთ ფანდები ვაჭრობისა, მეთოდი და სისტემა მათის აღებ-მიცემობისა. არა! პირიქით, ეს საჭიროა, რომ მათ სისტემას და ვაჭრულ ფსიხიკას გამოუნახოთ ის სუსტი მხარე, რომელიც შეძლებას მოგვცემს უფრო მეტის იმედით შევხედოთ მომავალს.

ჩვენ ყველას გვაშინებს ის გარემოება, რომ ჩვენს ქვეყანაში, ჩვენ თვალწინ ასე საოცრად მდიდრდებიან სხვანი. გამდიდრება და საწარმოვო ძალთა გამრავლება პირველი მაჩვენებელია ხალხის ძლიერებისა, მაგრამ უპირველესი საქმე ჯერ კიდევ ეს არ არის. ხალხის და მეტადრე ერის ფსევდო-სიმდიდრეზედ ბევრი ცრუ თეორია აღმოცენებულია და მრავალ ერთა ცხოვრება გვასწავლის, რომ სიმდიდრეს ღრმად უნდა გაუსინჯოს კაცმა კბილი მრავალჯერ შეცდომების თავიდან ასაცილებლად. ერის სიმდიდრე არ განისაზღვრება კერძო პირთა სიმდიდრით. მრავალი მდიდარი ჰყავს ებრაელ ერს, არც სომხებს აკლიათ ეს უკანასკნელები, მაგრამ არც ერთი და არც მეორე მდიდარ ერად არ ითვლება, რადგან არც ებრაელების, არც სომხებთა ეკონომიური სტრუქტურა ეროვნული არ არის.

ეკონომიურ ჯანმრთელობისათვის საჭიროა უფრო მეტად სერიოზული თვისებანი, ვიდრე ცარიელი სიმდიდრე. თუ ეკონომიურ ინტერესს ერისას ზედ არ ერთვის ღრმა ნაციონალური ინტერესი, უამისოდ იგი, როგორც შემკრები ძალა საერთო ეროვნულ ცხოვრებისა, ნულია! ეს უკანასკნელი ნაციონალური ინტერესი კი მარტო თავიდან, ან პატრიოტულ გრძნობიდან არ გამოიჩიკება; ამისთვის საჭიროა მთელი ის რთული სოციალური ორგანიზმი, რომელსაც ეროვნული ცხოვრება ეწოდება. ეს კი ცოტას არ წარმოადგენს. ტერიტორია, ენა, კულტურა, რელიგია,

სახელმწიფოებრივი ცხოვრება აწმყოში თუ წარსულში, საზოგადოებრივი დაწესებულებანი, როგორც კლასები და მისი გამომხატველი ორგანოები, ერთი სიტყვით მთელი ჯამი ისტორიულად შემუშავებულ კულტურისა, მხოლოდ სუკუნეთა განმავლობაში. აი, თუ ამაზედ ემყარება ეკონომიური მოქმედება ერისა, მარტო მაშინ აქვს მას მაგარი საფუძველი, მარტო მაშინ არის იგი შემქმნელი მომავალისა.

რას წარმოადგენენ ამ მხრივ ის ორი ეკონომიური ძალა, საქართველოში, ერთის მხრივ სომეხი და მეორეს მხრივ ქართველი, ერთა ძლიერის კაპიტალით, მეორე სუსტი მეურნეობაში, რომელთა შორის განწყობილება ადრე თუ მალე პირველის სამუდამო დამარცხებით უნდა დამთავრდეს? ეხლა ყველასთვის ცხადია, რომ სომხის კაპიტალმა მაგრად ჩასჭიდა ხელი მთელ მხარეს. მან გააბა თავის ჩარჩის ქსელში ჩვენი გლეხი, — მან გახადა თავის მოვალედ ჩვენი წვრილი მოვაჭრე, იგი აძლევს ხელსაქმეს ჩვენ ხელოსანს და სულ ბოლოს მას გამოაქვს ყველა ის, რასაც ჰქმნის ჩვენი სოფელი. აი მისი სასტიკი და თანაც ძლიერი მხარე. მაგრამ შესწავლა და გამოშვება იმისა, თუ რა ფსიხიკის საშუალებით სჩადის ამას, რა ეკონომიურის ინტერესით ასრულებს ის თავის მისიას დაგვანახვებდა ჩვენ მის სუსტს მხარესაც.

რას წარმოადგენს მაგალითად ის სომეხი ვაჭარი, რომელიც საქართველოს რომელიმე მიურთვებულ დაბა ქალაქში, ან სოფელში ვაჭრობას მისდევს. მან იცის რომ ეს არის სომეხი, მან იცის აგრეთვე, რომ მისგან შორს, სადღაც არსებობს სომეხთი, იგი ერთგული შვილია თავის ეკლესიისა, იქნება ნაკლებ იცნობს თავის ქვეყნის წარსულს, მაგრამ ინსტიქტიურად გრძნობს, რომ იგი ზოლოსის ჩამომავალი არ არის და ჯერ კიდევ მასი წინაპარნი სცხოვრობდნენ გონივრულად. ადვილად შესაძლებელია, რომ იგი პოლიტიკური რომანტიზმითაც არის გამსჭვალული და როგორც ასეთი იგი ოცნებობს შექქმნას ახალი პირობები თავის ეროვნულ ცხოვრებისა. იგი, როგორც ხედავთ, ზემოჩართული თვისებებით გარეგნულად მაინც კულტურული ადამიანია და ყველა ეს თვისებები შეძლებას აძლევენ დიდის ეშხით აწარმოვოს თავის საქმე და იფიქროს არა მარტო თავის კეთილდღეობაზედ, არამედ გულის ყური თავის ერსაც ათხოვოს და მისთვისაც იზრუნოს.

მაგრამ ერთი გარემოება, რომლის მნიშვნე-

ლობა, პირველის შეხედვით, პარადოქსალურია სულ სხვა ელფერს აძლევს მთელს მის არსებობას. სომხის ვაჭარი ჩვენში უმეტეს შემთხვევაში მოსული ვაჭარია. მაგრამ ეს სავსებით ვერ გამოხატავს მის მდგომარეობას. იგი უბინადროა. ამას კი სულ სხვა მნიშვნელობა აქვს. მხოლოდ ამ სიტყვას შეუძლიან სავსებით ამოსკამოს მისი არსება. ვაჭრობა მართო კერძო საქმე არ არის. ვაჭარი თავის კერძო მოგების გარდა საზოგადო ფუნქციას ეწევა, ამით კი ეროვნულსაც. ამიტომაც არის, რომ კარში გასული სომეხი ვაჭარი ველარ ასრულებს თავის ეროვნულ სომხურ დანიშნულებას, რადგან იგი მოქმედობს სხვა წრეში, სხვა ხალხში. იგი ავანტიურისტია არ არის საზოგადო წამოსული, პარიქით სესტიკმა ისტორიულმა პირობებმა აიძულეს აყრილიყო თავის ბინიდან და მოეშალა თავისი კარმიდამო, ჩაეჭრო ცეცხლი თავის სამშობლოს ბუხარში, მაგრამ სწორედ ეს გარემოებაა, რომ მას, სამშობლოდან გარდახვეწილს, არც კოლონისტად ხდის, რომ უცხო ქვეყანაში შეძენილი ქონებით გაამდიდროს თავისი ერი, წინ წასწიოს ვაჭრობა თავის ერისა, გზა გაუკაფოს ვაჭრობისა იმ საქონელს, რომელიც მის-სამშობლოში მზადდება. ერთის სიტყვით იგი უბინადროა, იგი მოშლილი კერის პატრონია და მისი მოქმედება სამშობლო საზღვრების გარეშე მოკლებული იმ ეროვნულ მნიშვნელობას, რითაც ისე ძლიერათ არის შეიარაღებული მაგალითად გერმანელი კოლონისტი, გასული თავის სამშობლოს საზღვრებს, რომ გზა გაუკაფოს თავის ინდუსტრიას, თავის ვაჭრობას.

ჩვენს საზოგადოებაში ღრმად აქვს ფესვი მოკიდებული იმ აზრს, რომ სომეხი ვაჭარი ჩვენში შეძენილ ქონებას გზავნის სამშობლოში, ახმარებს თავის ერის საზოგადო კულტურულ საქმეს. ეს აზრი მხოლოდ ნახევრად არის მართალი, რადგან სომეხმა რომ სავსებით განახორციელოს იგი, ამას ზემო-აღნიშნული პირობები უშლიან ხელს. ზემო-აღნიშნული პირობები ხელს უშლის სომეხ ვაჭარს არამც თუ აღასრულოს თავისი ეროვნული ფუნქცია, არამედ ანახევრებს მის წმინდა ეკონომიურ ინტერესსაც. ის გარემოება, რომ იგი ვაჭრობს უცხო ხალხში, მას ნებას არ აძლევს სავსებით გამოიყენოს თავისი სიმდიდრე, იგი ვერ გასცილებია უბრალო ვაჭრობას, უბრალო მაკლერობას ქარხნისა და მყიდველს შორის. ის რომ სამშობლოში იყვეს, ის იქნება ვაჭარი პატრიოტი,

რომელიც ღრმად დაინტერესებული იქნებოდა იმ კუთხის ბედით, სადაც ის ვაჭრობს. მაგრამ ის უცხო ქვეყანაშია, მას არ აინტერესებს საერთო კეთილ დღეობა, პოლიტიკური მდგომარეობა იმ ერისა, რომელშიაც ის ვაჭრობს. ამას კი დიდი მნიშვნელობა აქვს საერთო ეკონომიურ ცხოვრებისათვის, რომლითაც ისიც ზარალშია, როგორც ვაჭარი. ამ რიგად აბსოლიუტურის თვალსაზრისით იგი მომცდარი ფაქტორია საზოგადოებრივ ცხოვრებისა, თუმცა მისი საქმე, როგორც კერძო ინიციატივა შეძლებას აძლევს გამდიდრდეს.

მაშასადამე მცირედის გამოჩაქლისით, რითაც ის მხოლოდ მცირედ ასრულებს თავის ეროვნულ ფუნქციას, იგი რჩება მართო ვაჭრად, მოვახშედ, რომლის ერთად ერთ მიზანს შეადგენს ჯიბის გავესება და რაკი იგი ძალაუნებურად ხელ-ფეხ შეკრულია თავის ინიციატივაში, მისი ვაჭრობაც პრიმიტიულია. გამდიდრებული ერთ ადგილას იგი გადადის სხვაგან და რადგან ადგილობრივი ქართული ცხოვრება თვითვე ვითარდება, იმის ადგილს იჭერს ქართველი ვაჭარი. ქართველმა უნდა დაიჭიროს მისი ადგილი, უპარველესად იმიტომ, რომ იგი ბუნებრივი კანდიდატია ამ ადგილისა, ეს ერთი, მაგრამ მეორე და ღირს შესანიშნავი ის არის, რომ ერთხელაც არის უნდა მოისპოს ის რეზერვი უბინადრო მოვაჭრისა, რომლის წყალობით მოვაჭრე სომხის ადგილს საქართველოში მოვაჭრე სომეხივე იჭერდა.

სულ სხვაა ქართველი ვაჭარი, რომელიც გამოდის მისთვის ახალ სარბიელზედ. მისთვის ვაჭრობა ცარიელი მოგება არ არის. მის ვაჭრობას ეროვნული ფუნქცია აქვს და თუ ერთის მხრივ ის ასრულებს ეროვნულ ფუნქციას, ის ჰქმნის არა მართო თავის სიმდიდრეს, ეროვნულ სიმდიდრესაც. ყოვლად წარმოუდგენელია ქართველი ვაჭარი პოლიტიკურის ინდიფერენტობით იყოს შეპყრობილი. მისი ბედი გადაბმულია მის ქვეყნის ბედთან და მაშასადამე იგი ეცდება ჩაებას საერთო პოლიტიკურ ცხოვრებაში. იგი არ დაერიდება თავის მიწა წყალზედ პიონერად გამოვიდეს ისეთ საქმეში, რომელიც გაამდიდრებს არა მართო მას, არამედ მთელ კუთხესაც წინ წასწევს. ცარიელ მოგებას მის ანგარიშში ზედ დაერთობა უზრუნველყოფაც მთელის ერისა, რომელიც დიდს ეკონომიურ ცხოვრებაში საურთიერთო თავმდებობის როლს ასრულებს და ამრიგად იგი გახდება ქეშმარიტი ფაქტორი ეროვნულ ცხოვრებისა.

ამრიგად ქართველი ვაჭარი და სომეხი ვაჭარი საქართველოში ორი სხვა და სხვა ფსიხიკაა. პირველი შემქმნელია მომავალში ეროვნულ-ეკონომიურ ცხოვრებისა, მეორე მისდევს მარტო მოგებას, პირველი ბინადარია ათასის ინტერესებით მიჯაჭვული თავის მიწა წყალს, მეორე უბინადრო, რომელსაც უცხო ერთან არაფერი არ აერთებს; პირველი ეროვნულია, მეორე ანტიეროვნული. ამ განსხვავება, და თუ ყველა ამას ზედ დაუმატებთ ამ პატრიოტიზმს, რომლითაც შეხვდება საქართველო თავის ეკონომიურ აღორძინების დასაწყისს, ჩვენ ხელთ გვექნება მთელი ჯამი იმ განსხვავებისა, რომელიც დიდს უპირატესობას ჰქმნის ჩვენთვის.

ა—ი.

(საკუთარი კარესხანდენტისაგან)

სიღნაღი. თბილის-სიღნაღის მარაგზის დაშორებით, ზოგან თითქმის მთელი ვერსის სივრცეზედ, სალიანდაგოდ დამზადებული, დაგროვილი მიწა, მომუშავეთათვის აშენებული მომსახურება ფრულეები, სამუშაო პუნქტებზედ შემოკრებილი კარგა ბლომა მუშათა ფუსფუსი, აუარებელ ცხენის ურმებით მიწის გადაზიდ გადმოზიდვა და ყველა ამასთან სხვა და სხვა ფერის მოხელეთა და მონარდეთა განუყრელი მიმოსვლა, იმ ურწმუნო ადგილობრვ მცხოვრებთაც კი, რომელთაც არა სჯეროდათ კახეთის რკინის გზის განხორციელება, საბოლოოდ სრულს იმედს უნერგავს გულში ამ დიდი საქმის განხორციელებისას და ამგვარად სიტყვიერ დიდი ხნის დანაპირს საქმით დანახვას მოილოდინებს.

მაგრამ სამაგიეროდ, როგორც უბრალო სამუშაოს, ისე დიდი სანარდოების უცხო გლეხმენტების მიერ ხელთ გდება, ადგილობრივ მცხოვრებთა კი სამუშაოდან თითქმის მთლად განდევნა, მონარდეთა მიერ თავგასულობა და თვითნებობა, რაც გამოიხატება ამათ მიერ ჯერ კიდევ რკინის გზისათვის საჭირო ადგილების კანონიერად ჩამორთმევამდის—დაჭერაში, ქვა და ქვიშის და სხვა ბუნებრივ სიმდიდრით მემამულეთა დაუკითხავად სარგებლობაში; და ყველა ამგვარ არა სასიამოვნო მოვლენის შესახებ ხმის ამოუღებლობა და ჩვენი ხალხის ბედის ამარად გაუმაძღარ რკინის გზის მკეთებელთა ხელში ჩაგდება, ადგილობრივ მცხოვრებთ მეორეს მხრივ, ზემოაღნიშნულ იმედთან ერთად-ზოგიერთს სასოწარკვეთილებაში აგდებს, გულში

უიმედობას უსახავს და აღარ სჯერა, რომ განხორციელებული რკინის გზა მას რაიმე სარგებლობას მოუტანს.

ყველა ამის მნახველს მაგონდება ის აურ-ზაურ-რი და თავ-პირის მტვრევა, რომელიც ხდებოდა თავად-აზნაურულ წრეებში კ. რკ. გზის ბედის გადაწყვეტის შემდგომ, როდესაც ორთავე მებრძოლი მხარე ქართველი ხალხის ინტერესს იხვევდა ხელსა და ამ ინტერესების დაცვა იმ ხანად თვითთვის მათგანს თავის საკუთარ მონოპოლიად მიიჩნდა; დღეს, საქმის დროს, ფერზედ ეტყობა, მაშინდელი „მებრძოლნი“ რა გულწრფელნიც იყვნენ, როცა ადგილობრივ მცხოვრებთა ინტერესს, როგორც მუშა ძალისას, ისე მებატრონისას მოსარჩლეც არაფინა ჰყავს.

მოხეტიალე.

თეატრი და ხელოვნება.

დღეს, 16-ს ენკენისთვის, იხსნება ქართული თეატრის სეზონი ტრადიციონულ „სამშობლოთ“; ძნელი სათქმელია, თუ რამდენად დააკმაყოფილებს „დრამატიული საზოგადოება“ არა დრამატიულ საზოგადოების ესტეტიურს „ოთხთხილვება“, რამდენად შეასრულებს თავის დანიშნულებას—გონიერ გასართობთან ერთად შექქმნას გონიერი და გულჩასაწდომი „სკოლაც“.

მაგრამ კარგად შერჩეული პიესები, დაკვირვებით მათი დადგმა და სიყვარულით განზრახული განახლება გარეგნული მოწყობილებისა, დეკორაციებისა ტანისამოსისა, ამთავითვე იმედს გვაძლევს, რომ წინა წლებზედ უკეთ იმოქმედებენ ჩვენი სცენის მოღვაწენი. თუმცა ერთი უკეთეს მსახიობთაგანი—იშხნელი,—ქუთაისს მიდის, მაგრამ დრამატიული საზოგადოება ცდილა შეეცნოს ეს ნაკლიც და ანსამბლისათვისაც მეტად ეზრუნა.

რეპერტუარი პირველ თვისათვის გამოირკვა ამრიგად 16-ს ენკ. „სამშობლო“.

20-ს ახალი პიესა შიუკაშვილისა „მთის ზღაპარი“, სიმბოლიური მშვენიერებით სავსე, რომელსაც ახლის დეკორაციებით და ტანთსაცმელით სდგავს შალიკაშვილი. 23-ს „გამკემი“ ი. გედევანიშვილისა ვლ. ალ. მესხიშვილის მონაწილეობით და რეჟისორობით. 29 და 30 კონსტან ანდრონი სდგავს „ანტიგონას“ სოფოკლესი, ორიგინალური ინსცენიროვით: პიესა ორს დღეს გაგრძელდება, მწვანე ხავერდის ფონზედ, უდეკარაციოთ, და სპეციალურ მუსიკით მენდელსონისა (ნ. გ. ქართველიშვილის ლოტბარობით).

ღვინობისთვის: „მსხვირპლი“, ცნობილი პიესა ი. გედევანიშვილისა, რომელსაც, ვეჭვთ, შეეტყობა იშხნელის ლვითური ნაპერწკლის გამოკლება.

„კონცერტი“ გ. ბარისა.
„ყვავილი სიყვარულისა“ კონსტ. ანდრ. ერთ მოქმედებითანი დრამატიული სურათი და

„ოჯახის ბურჯი“ ნახუცრიშვილისა.
როგორც ხედავს მკითხველი, პიესები კარგადაა შერჩეული და იმედი ვიქონიოთ, რომ რჩეულიდგან ანარჩევას არ შეგვიტოვებინან: ამისთვის კი საზოგადოებამ უნდა თავისი მეგობრული ხელი გაუწოდოს მსახიობთ და აბუნებშით და ცრუ კრიტიკით გული არ გაუტეხოს...

რ. გ.

ნ ა რ ე ვ ი .

ახალი ცნობებით 1 იანვ. 1911 წელს რუსეთის იმპერიის მცხოვრებთა რიცხვი უდრდა 163,919,000 სულს ორივე სქესისა. საერთოდ მთელ იმპერიაში საშუალოდ 100 კაცზედ 99,6 ქალი მოდის.

წოდებრივ რუსეთის მცხოვრებნი იყოფებიან ასე: 1000 სულ მცხოვრებზედ მოდის: 771—გლეხი, 107—„მეზხანა“, 66—სხვა და 1 სვა ეროვნებისა („ინოროდცები“), 23—ყაზახი, 15—თავადი და აზნაური, 5—სამღვდელო პირი, 5—საპატრო მოქალაქე და 8-ც სხვა და სხვა წოდებისა.

სასარგებლო წიგნები

Борьба поляков за существование въ Пруссіи проф. Л. Бернгарда, ფასი 2 მ. 50 კ. იყიდება ყველგან.

Мелиорации, мелиоративныя т-ства и мелиоративный иредитъ въ Россіи З. С. Книженденбаума, ფასი 1 მ. 50 კ. книгоиздательство Сытина. Москва.

Кооперация въ сельскомъ хозяйствѣ А. Н. Анцыферова, ფასი 2 მანეთი.

Спутникъ по молочному хозяйству и скотоводству С. Фридолинъ и Юрмалианъ. Харьковъ. Общество сельскаго хозяйства.

საქართველოს ეკონომიური ისტორია. პირველი იყიდება წ. კ. საზოგ. წიგნის მაღაზიაში.

ჩვენი ფოსტა

ეურ. „კლდე“ ატყობინებს თავის მკითხველებს, რომ მას შეუძლიან სისტემატიურად მიაწოდოს პასუხი მკითხველებს შემდეგ საკითხებზე: საადგილ მამულა, იურიდიულ და კოოპერატიულ დარგებიდან.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვალი.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა ნ ი

ქ. გორში გამოდის ყოველდღიური სალიტერატურო, სავაჭრო-სამეურნეო სასოფლოო გაზეთი

„ქ ა რ თ ლ ი“

ყოველ-კვირეულ სურათებიანი დამატებით.

დ ა მ ა ტ ე ბ ი თ

გაზეთი წლიურად ეღირება	5 მ.
„ ნახევარის წლით	2 მ. 60 კ.
„ სამი თვით	1 მ. 50 კ.
„ ერთი თვით	45 კ.

უ დ ა მ ა ტ ე ბ ო თ

გაზეთი წლიურად ეღირება	4 მან.
„ ნახევარის წლით	2 მ. 30 კ.
„ სამი თვით	1 მ. 20 კ.
„ ერთი თვით	55 კ.

ცალკე ნომერი დამატებით ყველგან 5 კაპ. უდამატებოთ 3 კაპ.

განცხადების ფასი: პირველ გვერდზე პეტიტის სტრიქონი ორი შაური, უკანასკნელზე ერთი შაური. სამ-გლოვიარო განცხადების ერთზედ დაბეჭდვა ორი მანეთი.

შენიშვნა: ა) გორში სტამბის მოუწყობლობის გამო პირველ ხანებში გაზეთი „ქართლი“ გამოვა კვირაში სამჯერ პატარა ზომისა და უდამატებოდ. შემოდგომიდან კი გაზეთი უფრო სრული, მოზრდილი და ყოველ-დღიური იქნება.

რედაქტორ-გამომცემელი ი. ეკალაძე-ცინცაძე. მისამართი: ქ. გორი, რედაქცია „ქართლი“ ი. ცინცაძეს. ფული და მასალები მხოლოდ ამ მისამართით უნდა გამოიგზავნოს.

სასაღსო გაზეთი

სურათებიანი დამატებით

შიიდება ხელის მოწერა 1912 წლისათვის.

(არ შიიდება ხელის მოწერა ცალკე, უდამატებოდ და არც სურათებიანი დამატება იყიდება ცალკე).

წელიწადში ღირს 8 მან. 50 კაპ.

1 ენკენისთვიდან წლის დამლევამდე ღირს 3 მ. თვეში ღირს 75 კაპ.

(როგორც ქალაქში, ისე ქალაქ გარედ).

სახლვარ-გარედ თვეში ხელ-მეტი 25 კაპ.

წლიურ ხელის მომწეროთ (რომელთაც პრემია „გრდემლი“ ერგებათ) 8 მან. 50 კ. უნდა ჰქონდეთ გადახდილი შემდეგ ვადებზე: პირველად 3 მ., მარტისათვის 5 მან., 1 მაისისათვის 7 მ. და დანარჩენი უნდა გადხდილი იყოს

პირველ ივლისამდე.